

UKIUMOORTUMIK NALUNAARUSIAQ 2019

ÅRSBERETNING 2019

TILIOQ

Kolofon

Saqqummersitsisoq Udgiver: Tiliq 2020

Allaaserinnittoq aqqissuisorlu Tekst og redaktion:

Drude Daverkosen, Christina Johnsen, Oline Inuusuttoq Olsen og Anna Ida Hallgaard Jonsson

Assit Foto: Tiliq, SakteKino, private fotos

Nutserisoq Oversætter: Hans Møller

Kukkunersuisoq Korrektur: Anne Meinert

Ilusilersuisoq Grafisk Design: irisager.gl

IMARISAA

4	Siulequtsiineq
6	Siulequt
8	Tilioq pillugu
14	Ukioq qaangiutereersoq
16	Ingerlatsinerit
29	Innuttaasunit saaffiginnissutit
33	Tusarniaanermi akissutit
34	Attaveqarneq
37	Aningaasaqarneq
38	Tiliumut tapersiinerit
40	Misilittakkat pingaarutillit
42	Inassuteqaatit tamanut tunngasut
44	Ukioq aggersoq
46	Tiliup allatseqarfia

INDHOLD

4	Introduktion
6	Forord
8	Om Tilioq
15	Året der gik
16	Aktiviteter
29	Borgerhenvendelser
33	Høringsvar
34	Kommunikation
37	Økonomi
38	Støtte til Tilioq
40	Vigtige erfaringer
42	Generelle anbefalinger
44	Året der kommer
46	Tilioqs sekretariat

Siulequtsiineq

Inuit Innarluutillit illersuisuat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 1, 29. maj 2017-imeersumi § 8 naapertorlugu, Tilioq ukiut tamaasa suliffeqarfini pillugu ukiumoortumik allaganngorlugu nalunaarusiortassaaq. Nalunaarusiaq Inuit Innarluutillit illersuisuata nittartagaani tamanut saqqummiunneqartassaaq. Nalunaarusiaq Naalakkersuisunut, Inatsisartunut kommuninullu nassiunneqartassaaq, nittartakkatsinnullu tilioq.gl-ikkut kikkunnut tamanut atuarneqarsinnaasunngorlugu saqqummiunneqartassalluni.

Ukiog 2019-imut ukiumoortumik nalunaarusiami matumani Tiliup suliniutigisimasai assigiinngitsut, suliniutit suut peqataaffigisimanerivut ukiunilu aggersussani periusissavut pilersaarutivullu pillugit ilaatigut atuarnissannut periarfissaqassaatit.

Introduktion

I henhold til §8 i lov nr. 1 af 29.maj 2017 om Handicaptalsmand skal Handicaptalsmandsinstitutionen hvert år udarbejde en skriftlig beretning om sin virksomhed. Den skal sendes til Naalakkersuisut, Inatsisartut samt kommunerne og gøres offentlig tilgængelig på vores hjemmeside tilioq.gl.

I denne årsberetning for 2019, vil du få mulighed for blandt andet at læse om de forskellige aktiviteter, Tilioq har afholdt, hvilke aktiviteter vi har deltaget i og hvilke strategier og planer vi har for de kommende år.

*Peqatigiiffiit siuttuuneq aamma peqataatitsineq pillugu isumasi-
oqatigiisinneqarmerannit ataatsimoorluni assi. Kalaallit Nunaanni
sumiiffinnit assigiinngitsunit peqatigiiffiit peqataatinneqarput.
Fællesbillede fra foreningsseminar om lederskab og inklusion.
Foreningsmedlemmer fra hele Grønland.*

Siulequt

Inuit innarluutillit Illersuisoqarfiat Tilioq ukiuni marlungortorsi-oqqammerpoq, ukiumullu pisoqarluarfiusimasumut kingumut maanna qiviarpugut. 2019-imi ulapinnerunikuuvugut. Ukiup siulianiillu maannakkut ilisimasaqarnerulerput.

Tiliumit Inunnit innarluutilinnit qanigisaanniillu tatigineqarneq annertoq misigisimavarput. Innuttaasut amerlasuut Tiliumut saaffiginnittarput, taamaasillutalu ilisimasani inunnit innarluutilinnit pissarsisinnerqartarpugut, innuttaasullu saaffiginnissutaannut akissuteqaasiussalluta piffissaq annertoq atortarparput ilikkagaqarfigisorujussuullugulu. Ilisimasassinnik avitseqatigigatsigut qujanarujussuaq, uagutsinnut tatiginninersi tulluusimaarutigisorujussuarput.

Tiliumut pingaaruteqarpoq inuiaqatigiit nukittorsarneqarnissaat, innuttaasut pisinnaatitaaffiminnik ilisimasaqarnerutillugit piginnaatitaaffimmik atuutitinneqarnissaat piumasaqaatigine-rusinnaavaat. Ukiumoortumik isumasioqatigiissitsinitsinnut atatillugu innarluutillit peqatigiiffitta nukittorsarneqarnissaat sammivarput, ukioq mannaluk sammisat tassaapput inuttut siutu-uneq piumassutsimillu sulineq. Tassani aamma innarluutillit peqatigiiffiisa ilisimasaannik allarpassuarnik pissarsivugut. Peqataatsineq pillugu ataatsimiisitsinitsinni oqartussat, soqutigisaqartut innalluutillillu peqatigiiffii peqataapput. Tassani peqataasut ilisimasaat innuttaasullu innarluutillit ilaqaataasalu ilisimasaat uagutsinnut ingerlateqqitaat tunngavigalugit ataatsimoorluta inassuteqaasiarpugut.

Tamassuma saniatigut Kommune Kujallermut ilisimasassarsiorluta augustimi 2019-imi siullermeerluta angalanitsinni ilisimasarspassuarnik pissarsivugut. Innuttaasut innarluutillit, qanigisaasa suliamillu ingerlatsisut paasisimasaminnik ilisimasaminillu uagutsinnut tunniussinerat pillugu qutsavigaakka. Suni tikiffitsinni tamani ikiuinissinnut tapersersuissinnullu kiisalu tikilluaqqusilluarnissinnut qamannga pisumik qujanaq.

2020 aallartilluareerpoq. Ukioq manna sulii annertunerusunik ilisimasaqartoqalissaaq. Innuttaasunik misissuineq annertoq, meeqqanut atugassiaq naqiterneqartoq, uagutsinnut saaffiginissutsinik tamanik misissuineq qissaarneq, FN-ip Kalaallit Nunaannik naliliinerata saniatigut nalunaarusiaq aallartinnikuuagut, isummanik misissuineq pilersaarusioreqarpoq aamma paasisassarsiorluni angalanissaq ukiamullu isumasioqatigiissitsinissaq ataatsimiinnissarluk pilersaarusioreqarput.

Neriuppunga Tiliup suleriaqqinnerani peqataasinnaassallugu, tassami illersuisuunera 31. oktobari 2020 naassaaq, toqqaqqineqassanerlungalu uanga aalajangersinnaanngilara. Tamanna neriuutigaara, tassa sulii arlallinnik angorusutaqarpunga suliniutillu arlallit naammassinnaannut peqataanissara kissaatiga-

Forord

Vi har nu fejret vores 2 års fødselsdag, og vi ser tilbage på året, der gik. 2019 var et begivenhedsrigt år. Vi har haft travlt og vi ved i endnu mere i dag, end vi gjorde sidste år.

Personer med handicap og deres pårørende har udvist stor tillid til Tilioq. Vi modtager rigtig mange borgerhenvendelser, og på den måde får Tilioq viden fra den gruppe, som det hele handler om - borgere med handicap. Vi bruger meget tid på at besvare henvendelser fra borgere, og vi lærer meget af det. Tak for at dele al viden med os, vi er bæret over den tillid, I har til os.

Tilioq har en stor interesse i at styrke civilsamfundet, jo mere borgere kender til deres rettigheder, jo mere vil de være i stand til at kræve deres ret. Vi fokuserer på at styrke handicapforeninger i forbindelse med vores årlige seminarer, og dette års tema var personlig lederskab og frivillighed. Her får vi også meget anden viden fra handicapforeningerne. På vores konference om inklusion deltog myndigheder, interessenter og handicapforeninger. Her fik vi sammen skabt anbefalinger på baggrund af den viden, deltagerne havde samt den viden, borgere med handicap og pårørende har givet os.

Vi har derudover fået meget mere viden i forbindelse med vores første store orienteringsrejse til Kommune Kujalleq i august 2019. Jeg vil igen takke alle borgere med handicap, deres pårørende og fagpersoner, I gav os indsigt og viden. Af hjertet tak for den hjælp og støtte og varme modtagelse, vi får overalt, hvor vi kommer.

2020 er godt i gang. Det bliver et år med en endnu større vidensproduktion. Vi er i gang med en stor befolkningsundersøgelse, en børnebog, der er til tryk, en analyse af alle de henvendelser, vi får, en parallelrapport til FN's eksamination af Grønland, en holdningsundersøgelse er på tegnebrættet, og orienteringsrejse samt seminar og konference til efteråret planlægges. Jeg håber, at jeg kan deltage i Tilioqs videre arbejde, for min talsmandsperiode udløber den 31. oktober 2020, og jeg er ikke herre over, om jeg bliver genudpeget. Det håber jeg, da der er flere ting, jeg stadig gerne vil nå samt en del projekter, jeg ønsker at følge helt til dørs.

lugu. Oktobarip naanissaanut angusaqangaatsiarsinnaavugut. Aamma eqqaamassavarput 2020 ukioq soqutiginaratorujussuussaaavoq. Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit nutaaq sivirusumillu utaqqineqarnikoq atuutilersinneqareerpoq. Qanoq atorneqara qanimut malinnaavigaarput neriuppugullu inatsit ukioq manna sunniteqarluassasoq.

Inunnut innarluuteqartunut, qanigisaannut inuiaqatigiinnilu tamanut ukioq sulii pitsaanerulersinniarlugu Tiliumi sapinngisarpud tamaat iliuuseqassaagut

Atuarluarisi!

Vi kan nå en del, før vi når hen til slutningen af oktober. Og vi skal også huske, at 2020 bliver et virkeligt spændende år. Den nye og længe ventede lov om støtte til personer med handicap er trådt i kraft. Vi følger tæt, hvordan den anvendes og håber, at loven vil sætte et positivt aftryk på dette år.

Vi vil fra Tilioq i hvert fald gøre alt, vi kan, for at året bliver endnu bedre for personer med handicap, deres pårørende og for hele samfundet.

God læsning

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga // Med venlig hilsen

Christina Johnsen

Inuit innarluutillit illersuisuat.
Handicaptalsmanden Christina Johnsen.

Tilioq pillugu

Tiliup inatsisitigut tunngavia suliassallu

Inuit Innarluutillit Illersuisuat, Inuit innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 1, 29 maj 2017-imeersoq malillugu sulivoq. Inuit innarluutillit illersuisuata inatsit naapertorlugu FN-imi innarluutillit pillugit isumaqatigiissut aallaavigalugu inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii soqutigisaallu qulakkeerneqarnissaat siuarsarneqarnissallu sulissutigissavai aamma inuit innarluutillit inuiaqatigiinni atugaat qtiutillugit paasissutissiissutigissassallugillu.

Inuit innarluutillit Illersuisuat kinaassutsimik uppernarsaat takutillugu eqqartussivillu aalajangiisinnagu pisortat paaqqinnittarfiinut inuit innarluutillit najugaqarfigisaannut, najortagaannut sungiusarfigisartagaannut, sullivigisartagaannut assigisaannullu killilersorneqarnera isersinnaavoq. Inuit innarluutillit Illersuisuat suliani ataasiakkaani **aalajangiisinnaanngilaq**, taamaallaalli pissutsit tamanut tunngasut pillugit oqaaseqaateqarsinnaalluni.

Innarluutillit Illersuisuata suliassai pingaarnerit ilaatigut tassaapput:

- Inunnut innarluutilinnut ilaquataannullu pisinnaatitaaffii naammagittaalliorsinnaanerallu pillugit siunnersuineq ilitsersuinerlu.
- Pisortat namminersortullu paaqqinnittarfiinut inuit innarluutillit atugassarisaat, pisinnaatitaaffii naammagittaalliorsinnaanerallu pillugit siunnersuineq ilitsersuinerlu.
- Inuit inaarluutillit pillugit pissutsit FN-imi Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut naapertorlugu nalilersorluigt.
- Inunnut innarluutilinnut pissutsit pillugit ilisimasanik paasissutissanillu katersuineq ingerlatitseqqisarnarlu.
- Inunnut innarluutilinnut atugassarititaasunik pitsanngorsaataasinnaasunik suliniutissanik siunnersuisarneq.
- Kalaallit Nunaanni innarluutillit peqatigiiffiinik inuit innarluutillit atugassarissaasa qulakkeerneqarnissaat siuarsarneqarnissaallu pillugit suleqateqarneq.

Om Tilioq

Tilioqs lovgrundlag og opgaver

Handicaptalsmanden arbejder efter Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand. I henhold til loven skal Handicaptalsmanden arbejde for at sikre og fremme rettigheder og interesser for personer med handicap med udgangspunkt i FN's handicapkonvention samt rette fokus på og informere om vilkår i samfundet for personer med handicap.

Handicaptalsmanden har mod forevisning af legitimation og uden retskendelse fri adgang til offentlige institutioner, hvor personer med handicap har bopæl, ophold eller udfører træning, beskæftigelse eller lignende. Handicaptalsmanden kan **ikke** træffe afgørelser i enkeltsager, men kan alene komme med udtalelser om generelle forhold.

Handicaptalsmandens overordnede opgaver er blandt andet, at:

- Rådgive og vejlede personer med handicap og deres pårørende om deres rettigheder og klageadgang.
- Rådgive og vejlede offentlige og private institutioner om spørgsmål, som vedrører vilkår, rettigheder og klageadgang for personer med handicap.
- Vurdere forhold for personer med handicap i henhold til FN's Handicapkonvention.
- Indsamle og formidle viden og information om personer med handicaps forhold.
- Foreslå tiltag, der styrker personer med handicaps vilkår.
- Samarbejde med de grønlandske handicapforeninger om at sikre og fremme personer med handicaps vilkår.

Inuit innarluutillit illersuisuat Christina Johnsen Tiliup peqataatsineq pillugu ataatsimiisitsineranut peqataasunut tikilluaqquvoq.

Handicaptalsmanden Christina Johnsen byder velkommen til deltagerne på Tilioqs konference om inklusion.

Periusissiaq 2019-2020

Illersuisoqarfiup Tiliup sulinera inuillu innarluutillit atugassarisasa pisinnaatitaaffisalu siuarsarneqarnissaat sammillugu 2019-ip aallartinnerani 2019-imut 2020-mullu periusissiaq suliaraa. Periusissiami Inuit innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 1, 29 maj 2017-imeersoq kiisalu Inuit innarluutillit Illersuisuata illersuisoqarfiullu Tiliup ukiuni siul-lerni ingerlatsinermi misilittagariligai aallaavigineqarput. Periusissiaq aallaaviusumik ukiuni marlunni atoneqartussanngortinneqarpoq, tassa tassani inuit innarluutillit illersuisuata maannakkut atuuffia ulloq 31. oktobari 2020 naasussaq aallaavigineqarmat.

Periusissiami sammisat sammisallu arlallit periusissiami anguniakkanut qanoq atassuteqarnersut uani atuarsinnaavat. Periusissiaq tamarmiusoq uani tilioq.gl atuarsinnaavat.

Inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi ilisimasat annertunerusut

Inuit innarluutillit pillugit aaqjissuussanik paasisutissaqarpiangilaq. Inuit innarluutillit atugassarisaat pillugit ilisimasat nuna tamakkerlugu nalunaarusianik ikitsunik amigaatilinnillu kiisalu innuttaasut inarluutillillu peqatigiiffiisa oqaluttuaannik saaffiginnissutaannillu tunngaveqarput. Ilisimasaqannginnerlu paasisutissaqannginnerlu pigliutiinnakkanik isumaqalertarnernut nutaartaqanngitsunullu tapersiisarput. Taamaammat Tilioq 2019-ip ingerlanerani assigiinngitsutigut arlalillugit ilisimasanik pissarsiniarpoq. Tilioq inunnik innarluutilinnik peqataatsisarneq pillugu novembarimi ataatsimiigjaqqusivoq. Tassani naalakkersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit, kommunit, innarluutillit peqatigiiffii soqutigisaqartullu allat ilisimasanik misilittakkanillu paarlaasseqatigiinniarlutik naapipput. Arlallit oqaatigaat inunnik innarluutilinnik peqataatsiniarnermi suut aporfiunersut paasisaqarfiginerullugu suleriaqqinnermilu ilisimalikkat nutaat atorniarlugit.

Strategi 2019-2020

I begyndelsen af 2019 udarbejdede Tilioq en strategi for 2019 og 2020 for at fokusere på institutionens arbejde og fremme vilkår og rettigheder for personer med handicap. Strategien tager udgangspunkt i Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand samt de erfaringer, Handicaptalsmanden og Tilioq gjorde sig i løbet af institutionens første leveår. Strategien er som udgangspunkt udmøntet for en to-årig periode, da dette følger den nuværende handicaptalsmands stillingsperiode, der udløber den 31. oktober 2020.

Her kan der læses om strategiens fokuspunkter, og hvordan et udvalg af årets aktiviteter knytter sig til de strategiske målsætninger. Du kan læse den fulde strategi på tilioq.gl

Førøget viden inden for handicapområdet

Der er stort set ingen struktureret data om personer med handicap. Den viden, der findes om personer med handicaps vilkår, beror på få og mangelfulde rapporter på nationalt plan samt på fortællinger og henvendelser fra borgere og handicapforeninger. Mangel på viden og data medvirker til at skabe fordomme og stereotyper. Derfor har Tilioq i løbet af 2019 arbejdet med at skaffe viden på flere forskellige måder. I november inviterede Tilioq til en konference om inklusion af personer med handicap. Her mødtes departementer, styrelser, kommuner, handicapforeninger og andre interessenter for at dele viden og erfaringer. Flere udtalte, at de var blevet klogere på, hvad der forhindrede inklusionen af personer med handicap, og at de ville tage denne nye viden med sig i deres videre arbejde.

Attaveqarfeqalerneq attaveqarfeqaannarnerlu

Innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip malinnissaanut tunngatillugu suli ajornartorsiuteqartorujussuuvoq. Inuit innarluutillit pillugit pissutsit pitsanngortinneqassappata politikikkut assigiinngissutit akimorlugit politikikkut pimoorussineq kiisalu pi-sortani oqartussat, kattuffiit, peqatigiiffiit, siunnersuisoqarfiit aalajangiartullu suleqatigiinnissaat kiisalu ilisimasaniq misilitakkanilu avitseqatigiittarnissaat pisariaqarput. Suleqatigiinneq taanna Tiliup inuit innarluutillit peqatigiiffiit ulluni marlunni isumaqasioqatigiinnissamat aggersaaneratigut kiisalu siuliani taaneqartutut ataatsimiisitsineratigut pitsanngorsarneqarpoq. Tilioq tamassuma saniatigut isumasioqatigiinnerni ataatsimiinnernilu assigiinngitsuni aamma peqataasarpoq kiisalu Inatsisartut Ilaqutariinnermut peqqissutimullu ataatsimiititaliaat naapillugu. Aqqissuussinerni taamaattuni ilisimasagut avitseqatigiissutigisarpagut innarluuteqarneq qitiutillugu, isumaginninnerinnaanngitsumi. Kikkut tamarmik innarluuteqalersinnaapput, tamassumalu inuuneq tamaat inuunermi pissutsini tamani sunnersinnaavaa. Taamaammatt pisortani oqartussat inuit innarluutillit qanoq pitsaanerpaamik peqataatinneqartarnissaat sulinerminni eqqarsaatigisassavaat.

Suliffeqarfiit inissaqartitsisut

Inuit innarluutillit qanoq amerlatigisut sulinersut ersarissumik kisitsisaatigineqanngilaq, Tiliorku isumaqarluinnarpoq ajoralu-artumik amerlanngitsut. Suliffeqarfimmi peqataaneq pisortat aningaasaqarnerannut iluaqutaaginnanngilaq, aammali inuunerup pitsaasusia namminerlu aalajangiisinnaaneq annertusartarlugit inuillu attaveqatigiinnerni peqataannginneq pinngitsoortittarlugu. Taamaammatt Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit ilinniagaqarnermi suliffeqarnermilu atugaat pillugit misissuinissaq Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni oqaluserineqartoq Tiliup annertuumik tapersernikuuaa. Tilioq aamma Qeqqata Kommunia aallarnissaalluni suliniut suleqatigiissutigaat, tassani inuit innarluutillit suliffeqalernissami ajornartorsiutaat ikiorneqarnissaallu kommunimi misissorneqarluni. Suliniummut atatillugu Tiliup aamma Qeqqata Kommuniata videokkut paasisitsiniaaneq januarimi 2020-mi saqqummersippaat.

Skabe og vedligeholde stærke netværk

Der er til stadighed store udfordringer i forhold til at efterleve handicapkonventionen. Hvis der skal ske en forbedring af forholdene for personer med handicap, kræver det et bredt politisk engagement på tværs af politiske skel samt at alle offentlige myndigheder, organisationer, foreninger, råd og nævn samarbejder og deler viden og erfaringer. Dette samarbejde har Tilioq styrket ved at invitere handicapforeningerne til et to-dages seminar samt ved at afholde den før omtalte konference. Derudover har Tilioq også deltaget i diverse seminarer og konferencer samt mødtes med Inatsisartuts Familie- og Sundhedsudvalg. Til sådanne arrangementer deler vi den viden, vi har og sætter fokus på, at handicap ikke kun er socialområdet. Et handicap kan ramme alle, og det kan påvirke alle livets aspekter hele livet igennem. Derfor skal alle offentlige myndigheder tænke ind i deres arbejde, hvordan de bedst muligt inkluderer personer med handicap.

Det rummelige arbejdsmarked

Der findes ingen præcise tal for, hvor mange personer med handicap, der er i arbejde, men Tilioq har en stærk formodning om, at det desværre ikke er særlig mange. At være en del af en arbejdsplads gavner ikke blot den offentlige økonomi, men giver også en forøget livskvalitet og mulighed for selvbestemmelse samt modarbejder social isolation. Derfor bakkede Tilioq stærkt op omkring forslaget om en undersøgelse af uddannelses- og beskæftigelsesforhold for personer med handicap i Grønland, som blev diskuteret under Inatsisartuts Forårssamling. En sådan undersøgelse kan hjælpe med at afdække, hvilke udfordringer personer med handicap oplever i mødet med arbejdsmarkedet. Tilioq og Qeqqata Kommunia samarbejder om et pilotprojekt, der på kommunalt niveau skal afdække udfordringer og hjælpe personer med handicap ind på arbejdsmarkedet. I forbindelse med projektet lancerede Tilioq og Qeqqata Kommunia en videokampagne i januar 2020.

Inatsisartut ilaqutariinnermut peqqissutsimullu ataatsimiititaliaanik Kommune Kujallermut angalanermik nalunaarut pillugu naapeqateqarneq. Møde med Inatsisartuts Familie- og Sundhedsudvalg om rejserapporten til Kommune Kujalleq.

Ersarissuuneq najuunnerlu

Innarluutillit Illersuisuat Kalaallit Nunaanni tamarmi illersuisuuvoq. Taamaammatt Tiliup sinerissami tamarmi inunnut, taakku ilaqutaannut inunnullu suliamik ingerlatsisunut tikeraartarnissaa oqaloqateqartarnissaalu pingaaruteqarpoq. Taamaaliornikkut najukkani isummat misigisallu Tiliup sulinerani ilanngunneqartarput. Ilisimasat taakku illersuisoqarfiup sulinera pitsaassuseqalersittarpaat aamma Kalaallit Nunaanni innuttaasutut innarluuteqartuuneq qanoq innersoq siamasissumik paasisaqarfigineqartarluni. Tilioq paasiniaalluni 2019-imi siulmermeerluni angalavoq. Tassani illersuisoqarfiup Kommune Kujallermut angalavoq aamma inuit innarluutillit taakkualu qanigisaat, inuit innarluutillit peqatigiffii, inuit suliamik ingerlatsisut allallu inuit innarluutillit inuunerminni atugaat pillugit oqaloqatigalugit. Tilioq tamassuma saniatigut innuttaasunik sammisaqartitsivoq, tassani Tiliup sulinera innuttaasunullu qanoq siunnersuisinnaanerput ilitersuisinnaanerpullu ilisimatitsissutigaaqut.

Synlighed og tilstedeværelse

Handicaptalsmanden er talsmand for hele Grønland. Derfor er det vigtigt, at Tilioq besøger og snakker med personer med handicap, deres pårørende og fagpersoner langs hele kysten. På den måde bliver de lokale perspektiver og oplevelser inddraget i Tilioqs arbejde. Denne viden kvalificerer institutionens arbejde og giver en bred forståelse for, hvordan det er at have et handicap som borger i Grønland. Tilioq har foretaget sin første orienteringsrejse i 2019. Her besøgte institutionen Kommune Kujalleq og snakkede med borgere med handicap og deres pårørende, handicapforeninger, fagpersoner med flere, omkring hvilke forhold personer med handicap lever under. Derudover afholdte Tilioq borgeraktiviteter, hvor vi oplyste om Tilioqs arbejde, og hvordan vi kan rådgive og vejlede borgere.

Kikkut tamarmik ilinniagaqarnissaat

Meeqqat innarluutillit qanoq amerlatigisut meeqqat atuarfianni ilinniagaqalissutaasinnaasumik soraarummeerlutik naammaasisarnersut imaluunniit inuit innarluutillit qanoq amerlatigisut nunatsinni ilinniarnermik naammassinnissimanersut maannakut kisitsisaatigineqanngillat. Tilioq saaffiginnissutinik arlalinnik tigusaqarpoq, taakkulu tikkuussiipput ilinniartitaanermi ajornartorsiuteqartorujussuaq. Ilinniartitsisut immikkut ilinniagaqartut amigaataapput, atortorissaarutillu inuit allat naligalugit ilinniagaqalernissamut qulakkeerinnitsitsinnaasut pissarsiarineqarsinnaanerit taakkulu pillugit ilisimasat amigarlutik, Tiliup mit taakku ajornartorsiutigineqartarnerit erseqqissartuassavaa pitsanngorsarneqarnissaallu suliniutigalugu . . Tiliup taamaamat ilaatigut GUX-S-imi ataqatigiissaarisartut ataatsimeeqatiginikuai. Innarluutillit Illersuisuat aamma nunani avannarlerni meeqqat inuusuttullu innarluutillit pillugit immikkut ilisimasalinnut ilaasortaavoq. Ingerlatsinerit immikkoortup qulajaaffiginissaanut uagutsinnut ikiuutaassaaq anguniakkallu anguniarneranni atorsinnaasatsininnik nutaanik ilisimasaqalersilluta: *kikkut tamarmik ilinniagaqarnissaat*

Nuna tamakkerlugu innarluuteqarnek pillugu politikikkut iliuusissatut periusissaq

Inuit innarluutillit pillugit suliasaqaarfik isumaginninnermut politikkiinnaanngilaq. Inuit innarluutillit pillugit suliaqarnek inuunermi killiffinni tamani pisinnaavoq. Innuttaasut innarluutillit pisinnaatitaaffigisaminnik ikiorneqarnissaat qulakkeerniarlugu immikkoortumi inatsisilerinermi siamasissumik isiginniniartooqassaaq. Pisortani oqartussanut, najukkani nunalu tamaat paaqqinnitarfinni ataatsimut najoqqutassiat ataatsimullu anguniakkat amigaataapput. Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip malinneqarnissaa qulakkeerniarlugu suliaqarfiit akimorlugit tamanik isiginnilluni piffissamut sivisuumut pilersaaruteqarnissaa Tiliup suliniutiginiarpaa. Tilioq inuit innarluutillit pillugit politikimi illiuusissatut pilersaarut atorfissaqartinneqartoq politikikkut soqutigisaqatigiinnik ataatsimeeqatarnerni innuttaasullu oqallinneranni arlaleriarluni uparuaasarnikuuvoq. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-imi isumaqatigiissummik Kalaallit Nunaata eqqortitsinissaata qanoq qulakkeerneqarnissaanut nuna tamakkerlugu pilersaarummik saqqummiussinissamik Naalakkarsuisut peqquneqassasut upernaakkut ataatsimiinnermi akuerineqarpoq. Nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarutit taassuma immikkoortualunngortinneqarnissaa uuttoorneqarsinnaanissaalu Tiliup sulissutiginiarpaa.

Uddannelse for alle

Der findes på nuværende tidspunkt ingen tal på, hvor mange børn med handicap der går ud af folkeskolen med en adgangsgivende afgangsprøve eller hvor mange personer med handicap, der har gennemført en uddannelse i landet. Tilioq har modtaget flere henvendelser, der peger på, at der er store udfordringer på uddannelsesområdet. Der mangler specialuddannede lærere, og der er mangelfuld adgang til og viden om hjælpemidler, der kan sikre personer med handicaps adgang til en uddannelse på lige fod med alle andre. Tilioq vil sætte fokus på disse udfordringer og arbejde på at der sker forbedringer på området. Derfor har Tilioq blandt andet holdt møde med koordinatorene af GUX-S. Handicaptalsmanden er også medlem af en nordisk ekspertgruppe om børn og unge med handicap. Disse aktiviteter vil hjælpe os med at af-dække området og få ny viden, vi kan bruge i arbejdet med at nå målet: *uddannelse for alle*.

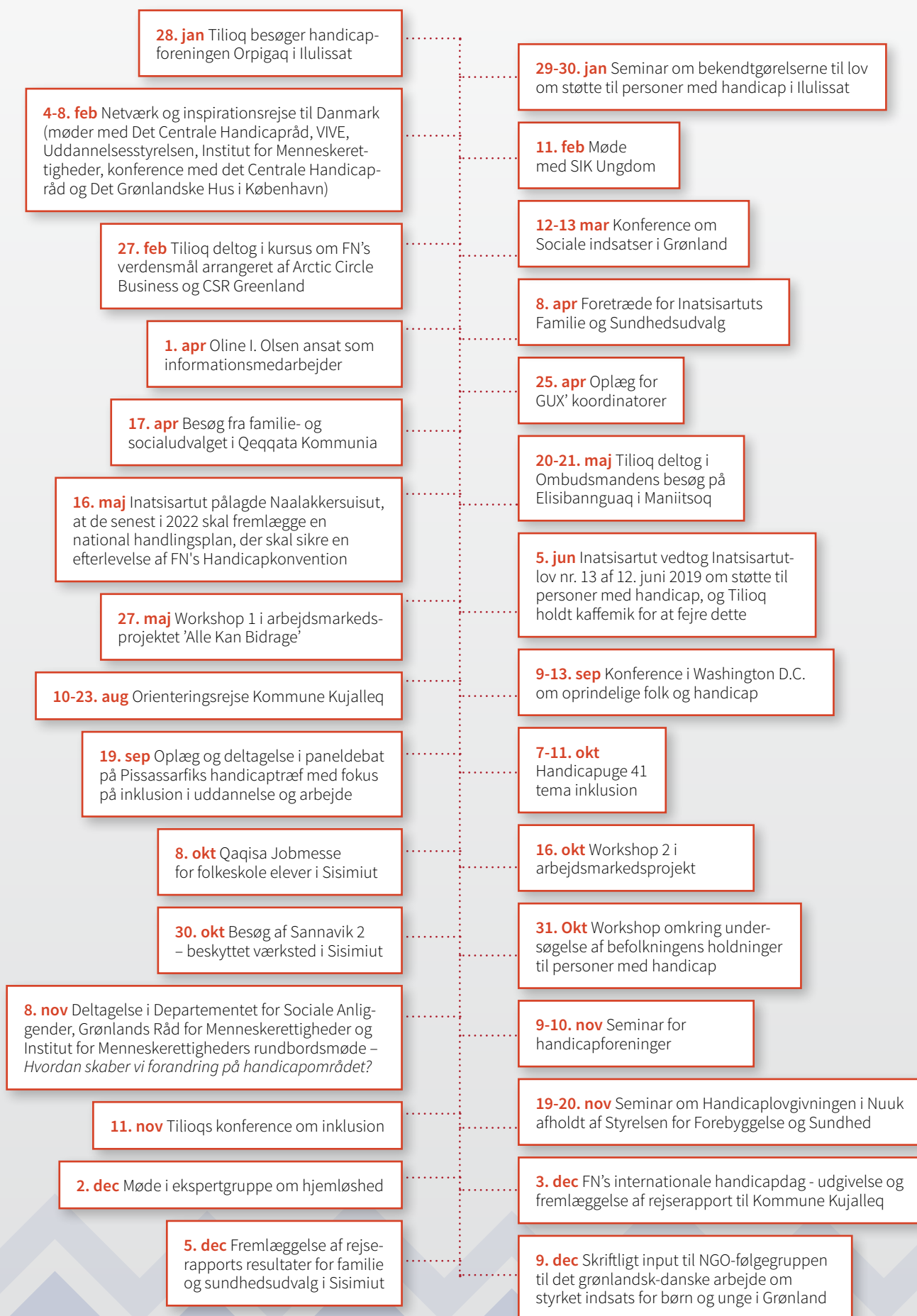
National handicappolitisk handlingsplan

Handicapområdet er ikke blot socialpolitik. Handicapområdet kan forekomme i alle stadier af et liv. For at sikre at alle borgere med handicap får den hjælp, de har ret til, skal der være et bredt lovgivningsmæssigt fokus på området. Der mangler en fælles retning og et fælles mål for offentlige myndigheder, lokale og nationale institutioner. Tilioq vil arbejde for, at der kommer en langsigtet helhedsorienteret tværsektoriel plan til at sikre handicapkonventionens efterlevelse. Tilioq har flere gange påpeget, at der var brug for en handicappolitisk handlingsplan, både under møder med politiske interessenter og i den offentlige debat. Under Forårssamlingen blev det vedtaget, at Naalakkarsuisut pålægges at fremlægge en national handlingsplan for, hvorledes man sikrer, at Grønland overholder FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Tilioq vil arbejde for at sikre, at denne nationale handlingsplan bliver detaljeret og målbar.

Ukioq qaangiutereersoq

Året der gik

Ingerlatsinerit

2019 ukiuq pisoqarfiunikooqaaq. Tiliup ukiup ingerlanerani ingerlatai pillugit uani atuarsinnaavutit:

*Narsami innuttaasunut sammisaqartitsineq.
Borgeraktivitet i Narsaq.*

Kommune Kujallermut paasisassiorluni angalaneq

Tilioq Kommune Kujallermut paasisassarsiorluni augustimi angalavoq. Allatseqarfiup tassani illoqarfiit Narsaq, Nanortalik aamma Qaqortoq, nunaqarfiit Narsarmijit, Narsarsuaq aamma Alluitsup Paa savaatileqarfiillu marluk tikeraarpai.

Paasisassarsiorluni angalanermi arlalinnik siunertaqartoqarpoq. Siunertaq siulleq tassaavoq sullisissutit ikiuinerillu Tiliup neqeroortugisinnaasai pillugit paasisitsiniaaneq aamma Innarluutillit pillugit Isumaqtigiissut inatsisillu atuuttut naapertorlugit innuttaasut pisinnaatitaaffii pillugit paasisitsiniaaneq. Siunertaq alla tassaavoq inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi Kommune Kujallermi inuttaasut oqartussallu sunik ajornartorsiuteqarnerannik iluatsitsinerinillu annertunerusumik ilisimasaqalernissamik kissaateqarneq.

Tiliup innuttaasunit, suliamik ingerlatsisunit oqartussaniillu paasisutissat katersorneqartut tunngavigalugit nalunaarusiaq 'Tilioq aallaannaqaaq - Kommune Kujallermut angalanermik nalunaarut 2019' ulloq 3. decembari saqqummersippaa. Tilioq tamassuma saniatigut Kommune Kujallermut, Naalakkersuisunut, Inatsisartunut, peqqinnissaqarfimmut inuiaqatigiinnillu ingerlatsisunut allanut aalajangersimasunik arlalinnik inassuteqaateqarpoq. Tilioq tamassuma kingorna Inatsisartut Ilaqutariinnermut Peqqissutisimullu Ataatsimiititaliamik aamma Kommune Kujallermik nalunaarusiap imarisai inassuteqaatillu pillugit ataatsimeeqateqarpoq. Nalunaarusiaq uani atuarneqarsinnaavoq tilioq.gl.

Aktiviteter

2019 har været et begivenhedsrigt år. Her kan læses om Tilioqs aktiviteter i løbet af året:

*Inuit innarluutillit illersuisuata Uluusiit Nanortalimmi ulluunerani sammisasaqartitsivimmi naapippaa.
Handicaptalsmanden mødte Uluusiit i Nanortalik, under et besøg i et dagtilbud.*

Orienteringsrejse til Kommune Kujalleq

Tilioq var i august på orienteringsrejse til Kommune Kujalleq. Her besøgte sekretariatet byerne Narsaq, Nanortalik og Qaqortoq, bygderne Narsamijit, Narsarsuaq og Alluitsup Paa samt to fåreholdersteder.

Orienteringsrejsen havde flere formål. Et formål var at oplyse om den service og hjælp, som Tilioq kan tilbyde borgere samt at oplyse om borgernes rettigheder i henhold til handicapkonventionen og gældende lovgivning. Et andet formål var, at Handicaptalsmanden ønskede at få større viden om, hvilke udfordringer og succeser borgere og myndigheder i Kommune Kujalleq oplever på handicapområdet.

På baggrund af de indsamlede oplysninger fra borgere, fagpersoner og myndigheder udgav Tilioq d. 3. december rapporten 'Tilioq søsætter Kajakken – Rejserapport Kommune Kujalleq 2019'. Rapporten dokumenterer kommunens største udfordringer og styrker på handicapområdet. Derudover fremsatte Tilioq en række konkrete anbefalinger til Kommune Kujalleq, Naalakkersuisut, Inatsisartut, sundhedsvæsenet og andre aktører i samfundet. Tilioq har efterfølgende holdt møder med Inatsisartuts Familie- og Sundhedsudvalg samt Kommune Kujalleq om rapportens indhold og anbefalinger. Rapporten kan læses på tilioq.gl.

Siuttuuneq peqataatsinerlu - Tiliup ukiumoortu- mik isumasioqatigiissitsinera ataatsimiititsineralu

Tilioq Kalaallit Nunaanni innarluutillit peqatigiiffiit novembarimi ulluni marlunni isumasioqatigiissitsivoq. Isumasioqatigiinnermi sammisat pingaernerit marluupput. Isumasioqatigiinnermi aqutsineq, siuttuuneq aammali peqatigiiffimmik aqutsineq kiisalu Inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq ulloq 1. januari 2020 atuutilersinneqartuq sammineqarput. Isumasioqatigiinnermi siunertaavoq peqatigiiffiit peqatigiiffinni sulinermi atorsinnaasaminnik sakkusaqarnissaat. Isumasioqatigiinnermi peqatigiiffinni ilaasortat 32-t peqataapput.

Peqatigiiffinnik isumasioqatigiissitsinermut tapiliullugu inunnik innarluutilinnik petaatitsineq pillugu Tilioq ataatsimiititsivoq. Tassani Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi soqutigisaqartut assigiinngitsorpasuit katersortinneqarput, Namminersorlutik Oqartussani naalakkersuisoqarfinnit assigiinngitsunit, kommuninit, inuit innarluutillit peqatigiiffiit allaneersunillu. Inunnik innarluutilinnik inuiaqatigiinni tamani ilinniartitaaneq, isumaginnineq, suliffeqarfiit il.il. akimorlugit inunnik innarluutilinnik peqataatsitsinermut qanoq ataatsimut pitsaanerpaamik sinaakkusiinissaq sammineqarpoq. Ataatsimiinneq peqataasut aaqqiissutissanik arlalinnik siunnersuusiornerannik kinguneqarpoq, taakkulu Naalakkersuisunut Martha Abelsenimut aamma Erik Jensenimut tunniunneqarput, ataatsimiinnermi aamma Naalakkersuisoq Vittus Qujaukitsoq aamma Naalakkersuisoq Karl Fredrik Danielsen peqataapput. Ataatsimiinnermi 90-it peqataapput. Tiliup isumasioqatigiissitsinera ataatsimisitsineralu pillugit aaqqiissutissallu ataatsimiinnermi siunnersuutigineqartut uani atuarsinnaavatit tilioq.gl.

Lederskab og inklusion - Tilioqs årlige seminar og konference

I november afholdte Tilioq et todages seminar for de grønlandske handicapforeninger. Seminaret havde to overordnede temaer. Seminaret satte fokus på lederskab, både personligt lederskab, men også lederskab i forhold til foreningsarbejde, samt den nye handicaplovgivning, som trådte i kraft d. 1. januar 2020. Formålet med seminaret var at give foreningerne praktiske redskaber og værktøjer, de kan bruge i deres foreningsarbejde. På seminaret deltog 32 foreningsmedlemmer.

I forlængelse af foreningsseminaret afholdte Tilioq en konference omkring inklusion af personer med handicap. Konferencen samlede en bred vifte af interessenter på handicapområdet i Grønland, både fra de forskellige departementer i selvstyret, kommunerne, handicapforeningerne med mere. Den havde fokus på hvordan vi sammen kan skabe de bedste rammer for inklusionen af personer med handicap i hele samfundet på tværs af uddannelsesområdet, socialområdet, arbejdsmarkedet mm. Konferencen mundede ud i, at deltagerne lavede en række løsningsforslag, som blev overrakt Naalakkersuisoqs Martha Abelsen og Erik Jensen, derudover deltog Vittus Qujaukitsoq og Karl Frederik Danielsen af medlemmer af Naalakkersuisut under selve konferencen, som havde 90 deltagere. Du kan læse mere om Tilioqs seminar og konference samt finde konferencens løsningsforslag på tilioq.gl

*Peqataatsitsineq pillugu ataatsimiititsinermi eqimattami suleqatigiinneq.
Gruppearbejde under konferencen om inklusion.*

Innarluuteqarnek politikikkut sammeneqassaaq

Inuit Innarluutillit illersuisuata peqataatsineq pillugu ataatsimiisitsineq naggaserlugu Naalakkersuisumut Martha Abelsenimut innersuussutinik tunniussivoq.

Handicaptalsmanden afslutter konferencen om inklusion med at overrække anbefalinger til Naalakkersuisoq Martha Abelsen.

Tiliup innarluuteqarnerup politikikkut oqallisigineqarnissaa suliniutiguarpa, taamaaliornikkut inuit innarluutillit atugassarisaa pisinnataaffiilu siuarsarneqassallutik. Taamaamat isumasioqatigiinnerni, suleqatigiissitalini peqataasarnissaq aamma politikernik politikikkullu ingerlatsisunik pingaaruteqartunik allanik ataatsimiinnerit pingartinneqarput. Tiliup inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq siunnersuutillu innarluutilinnut tunngasut Inatsisartut Upernaakkut Ataatsimiinneranni oqallisigineqartut immikkut sammivai.

Nalunarutit pillugit isumasioqatigiinneq

Tilioq inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsimmut nalunaarutit pillugit isumasioqatigiinnermi januarip naanerani peqatavoq. Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinerimut Naalakkersuisoqarfik Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik isumasiotigiissisuuq. Tilioq tassani nalunaarutit nutaat inunnulu innarluutilinnut iluaqutissanngorlugit qanoq ilusilersorneqarnissaat pillugit oqartussanik assigiinngitsunik oqaloqateqarpoq.

Handicap på den politiske dagsorden

Tilioq arbejder konstant på at sætte handicap på den politiske dagsorden for på den måde at fremme personer med handicaps vilkår og rettigheder. Derfor er det en prioritet at deltage i seminarer, arbejdsgrupper og holde møder med politikere og andre vigtige aktører på den politiske scene. I 2019 havde Tilioq specielt fokus på den nye handicaplovgivning og de to andre handicaprelaterede forslag, der var oppe på Inatsisartuts Forårssamling.

Tilioq inunnut innarluutilinnut inatsisissamut nalunaarutissat pillugit isumasioqatigiinnermut peqatavoq.

Tilioq deltager på seminar om bekendtgørelser til den nye handicaplov.

Seminar om bekendtgørelser

I slutningen af januar deltog Tilioq i et seminar, som handlede om bekendtgørelserne til loven om støtte til personer med handicap. Seminaret blev afholdt af Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet og Socialstyrelsen. Her indgik Tilioq en dialog med forskellige myndigheder vedrørende de nye bekendtgørelser, og hvordan de kunne formuleres til gavn for personer med handicap.

Inatsisartut Ilaqutariinnermut Peqqussutsimullu Ataatsimiititaliaannut sassartitaaneq

Tiliup Inatsisartut aprilimi upernaakkut ataatsimiinneranni ilaqutariinnermut peqqussutsimullu ataatsimiititaliaq aprilimi naapippaa. Tassani Inaarluutillit Illersortaaf inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut inatsisissatut siunnersuutip aappassaaneerineqannginnerani inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq pillugu saqqummiivoq. Tiliup inatsimmi immikkoortut ilaat aappassaaneerinninnermi pingajussaaneerinnermilu inatsisillu atuutilersinneqarnerani eqqumaffigineqartussatut isummaffigineqartussatut isumaqarfigisagut pillugit nassuiaavoq, Inuit Innarluutillit Illersuisuata tassani ikorfartorteqarnermik aaqquussinerup sukkanerpaamik atuutilersinneqarnissaata pingaaruteqarnera inatsisillu atuutilersinneqarnerani pitsaassusiata qulakkeerneqarnissaata eqqumaffiginissaata pingaaruteqaassusia sammiuppai. Tilioq tamassuma saniatigut nuna tamakkerlugu pilersaarusiornissamik siunnersuut pillugu ataatsimiititaliamut saqqummiivoq.

Upernaakkut ataatsimiinnermi – inuit innarluutillit pillugit suliaqarneq pillugu siunnersuut Tiliup sammivaa

Upernaakkut ataatsimiinnermi, inuit innarluutillit pillugit inatsisip nutaap suliarineqarnerata saniatigut, siunnersuutit pingaaruteqartut marluk oqaluuserineqarput. Salliuutillugu Kalaallit Nunaata inuit innarluutillit ilinniagaqarneranni suliffeqarneranilu pissutsinik misissuinnermik Naalakkersuisut saqqumiusinissaat pillugu siunnersuut. Aappasaanik, Kalaallit Nunaata inuit innarluutillit pisinnaatitaaffi pillugit FN-imi isumaqatigiissutip eqqortitsinissaata qanoq qulakkeerneqarnissaanik nuna tamakkerlugu iliussissatut pilersaarummik saqqumiusinissamik Naalakkersuisut peqquneqarnissaat pillugu Inatsisartunut siunnersuut.

Tiliup siunnersuutit taakku akuerineqarnissaasa pingaaruteqarnera sammivaa. facebookikkut, tusagassiutini annikitsumik paasisitsiniaanikkut aamma Inatsisartut ataatsimiititaliaannik soqutigisaqartunillu allanik oqaloqateqarnikkut tamanna pivoq.

Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq pillugu suliaqarneq pillugit isumasioqatigiinnermi

Inuit innarluutillit Illersuisuat inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq pillugu suliaqarneq pillugit isumasioqatigiinnermi novemberimi peqataavoq. Isumasioqatigiinnermi siunertaavoq inatsimmi aalajangersakkat tassungalu nalunaarutit qanoq paasineqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa inatsimillu atuutilersitinnermut atatillugu suliaqarfiit akimorlugit immikkoortortallu akimorlugit qanoq paasineqarnissaasa pingaaruteqaassusia.

Foretræde for Inatsisartuts Familie- og sundhedsudvalg

Under Inatsisartuts Forårssamling i april mødtes Tilioq med Familie- og Sundhedsudvalget. Her holdte Handicaptalsmanden forud for anden behandlingen af lovforslaget om støtte til personer med handicap et oplæg om den nye handicaplovgivning. Tilioq redegjorde for nogle punkter i loven, som vi mente, udvalget skulle være opmærksomme på i anden og tredje behandlingen samt implementeringen af loven. Her havde Handicaptalsmanden blandt andet fokus på nødvendigheden af, at bisidderordningen blev implementeret så hurtigt som muligt samt vigtigheden af, at der er bevågenhed omkring at kvalitetssikre implementeringen af loven. Derudover inddrog Tilioq også forslaget om at lave en national handlingsplan i oplægget for udvalget.

Forårssamlingen - Tilioq sætter fokus på forslag vedrørende handicapområdet

På forårssamlingen var der, udover behandlingen af den nye handicaplov, to vigtige forslag på dagsorden. Først og fremmest et forslag til Inatsisartut om, at Naalakkersuisut skal fremlægge en undersøgelse af uddannelses- og beskæftigelsesforhold for personer med handicap i Grønland. For det andet et forslag til Inatsisartut om, at Naalakkersuisut pålægges at fremlægge en national handlingsplan for, hvorledes man sikrer, at Grønland overholder FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Tilioq satte under Forårssamlingen fokus på vigtigheden af disse forslags vedtagelse. Det blev gjort gennem en minikampagne på facebook, i medierne og dialog med Inatsisartuts udvalg og andre interessenter. Begge forslag blev vedtaget, dog med visse ændringer.

Præsentationsseminar vedr. Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap

I november deltog Handicaptalsmanden i et præsentationsseminar, som omhandlede den nye handicaplovgivning. Seminaret havde til formål at sikre forståelsen af bestemmelserne i loven og dens bekendtgørelser samt forståelsen af nødvendigheden for tværfaglig og tværsektoriel samarbejde i forbindelse med implementeringen af loven.

WORKSHOP

*Handicappolitiske målsætninger,
der kan skabe forandring*

Inuit innarluutillit peqatigiiffiisa inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiisa nakkutigineqarnerannut isumasioqatigiinnermit ataatsimut assi. Gruppebillede fra et seminar om inddragelse af handicapforeninger i overvågning af handicapkonventionen.

Isumasioqatigiinneq – Innarluutillit pillugit suliaqarnermi qanoq allanngortitsissaagut?

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institutti, Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit aamma Isumagininnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfik inuit innarluutillit aamma innarluutillit kattuffiisa Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutip nakkutigineqarnerani peqataatinnineqarnissaat peqataanissaasalu qulakkeerneqarnissaat pillugu suleqatigiipput. Tiliq innarluutillit peqatigiiffii ingerlatsisullu allat amerlasuut peqatigalugit suleqatigiinnerup ilaatut Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutip eqqortinneruneqarnissaa anguniarlugu qanoq sulisoqarsinnaanersoq isumasioqatigiinnissamut aggersarneqarpoq. Isumasioqatigiinnermi oqallinnerit FN-imi Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutip eqqortinnerneqarnissaanik qulakkeernissutaasussamik nunat tamakkerlugu iliussissatut pilersaarutissamik suliaqarnermi ilanngunneqassapput. isumasioqatigiinnermi pingaartumik ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu immikkut piginnaatitaaffeqarneq taakkunanilu peqataanissaq sammineqarput. Isumasioqatigiinnermit imaqarniliaq uani takuneqarsinnaavoq tilioq.gl.

Seminar - Hvordan skaber vi forandring på handicapområdet?

Institut for Menneskerettigheder, Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet er i et trepartssamarbejde, der omhandler at sikre, at personer med handicap samt handicaporganisationerne bliver inddraget og deltager i overvågningen af handicapkonventionen. Som en del af samarbejdet blev Tiliq sammen med handicapforeningerne og mange andre aktører inviteret med til et seminar om, hvordan man kan arbejde frem mod i højere grad at efterleve handicapkonventionen. Seminarets debatter og diskussioner vil indgå i arbejdet med den kommende nationale handlingsplan, der skal sikre efterlevelse af FN's Handicapkonvention. Seminaret havde specielt fokus på retten til et inklusivt og tilgængeligt uddannelsessystem og arbejdsmarked. Man kan finde referatet af seminaret på tilioq.gl.

Inuttut atukkatigut navianartumiittut angerlarsimaffeqanngitsullu pillugit immikkut ilisimasalinni peqataaneq

Inuit Innarluutillit Illersuisuat inuttut atukkatigut aarlerinartorsiortut angerlarsimaffeqanngitsullu pillugit immikkut ilisimasalinni ilaasortaavoq. Inuit Innarluutillit Illersuisuat tassunga atattillugu ingerlatsisut assigiinngitsut immikkullu ilisimasallit ulloq 2. decembari ataatsimiinneranni peqataavoq. Ataatsimiinnermi oqallisigineqarpoq ajornartorsiutip annertussusaa qanoq paasiarneqarsinnaanersoq. Inuit Innarluutillit Illersuisuata angerlarsimaffeqannginnermi ajornartorsiutit Tiliumut saaffinnissutaasartut assigiinngitsut illersuisoqarfiullu innunnit ilisimasaqartuniit suleqatiniillu sunik paasisarsimanera pillugit saqqummii-voq. Immikkut ilisimasalinni sulineq 2020-mi nanginneqassaaq.

Ilaqutariinnermut Isumaginninnermullu Ataatsimiititaliap pulaarnera

Qeqqata Kommuniata Ilaqutariinnermut Isumaginninnermullu Ataatsimiititaliaa Tiliumut aprilimi pulaarpoq. Ataatsimiinnermi innarluutilinnik suliaqarnermi inatsisissaq, innarluutillit pillugit politikki, innarluutillit pillugit suliaqarnermi paasissutissanik katersineq ajornartorsiutillu pillugit oqaloqatigiilluartoqarpoq.

Attaveqarfiit aamma peqatigiiffinik, sulianik ingerlatsisunik soqutigisaqartunillu allanik ataasimeeqateqarnerit

Inunnik innarluuteqartunik, innarluutillit peqatigiiffinik, sulianik ingerlatsisunik soqutigisaqartunillu allanik naapitsarnerit Tiliumut pingaaruteqarput. Tiliup sulinera pillugu paasissutissiinarluni illersuisoqarfiullu taakkununga qanoq iliuuseqarsinnaanera pillugu. Aammali inuit innarluuteqartut, taakku ilaqaataa sulianillu ingerlatsisut taakkunanga suliaqartut ajornartorsiutaat aalajangersimalluinnartut ilisimagajuttarmatigit.

NIK-mik attaveqarnermi ataasimeeqateqarnerit

Tilioq nunatsinni innarluutillit peqatigiiffinik ingerlaavartumik oqaloqateqartarpoq peqatigiiffinillu tamanik qanoq attaveqar- neq iluarisorujussuullugu. Taamaammat peqatigiiffiit kattuffimik NIK –Nunatsinni inuit Innarluutillit Kattuffiat ataatsimoorlutik pilersitsinerat illersuisoqarfiup nuannaarutigisorujussuuaa. Tiliup kattuffik akuttunngitsumik ataasimeeqatigisarpaa aamma inuit innarluutillit pillugit politikki pissutsit assigiinngitsut oqaloqatigiissutigisarlugit. Tassami inuit innarluutillit taakkulu ilaqaataa namminneq misigisartagaasa illersuisoqarfiup sulinerani ilanngunnissaat Tilimiut pingaaruteqarpoq.

Deltagelse ekspertgruppe om socialt udsatte og hjemløse

Handicaptalsmanden er medlem af en ekspertgruppe om socialt udsatte og hjemløse. I den forbindelse deltog Handicaptalsmanden den 2. december i et møde med forskellige aktører og eksperter. Mødet handlede om, hvordan man kan få klarlagt problemets omfang. Handicaptalsmanden fremførte de forskellige hjemløshedsproblematikker, som Tilioq får henvendelser om, og hvad institutionen erfarer ved at tale med videnspersoner og samarbejdspartnere. Arbejdet i ekspertgruppen fortsættes i 2020.

Besøg af Udvalget for Familie og Sociale Forhold

I april besøgte Qeqqata Kommunias Udvalg for Familie og Sociale Forhold Tilioq. Til mødet var der en god dialog om den kommende lovgivning på handicapområdet, om handicappolitik, om dataindsamling og udfordringer på handicapområdet.

Netværk og møder med foreninger, fagpersoner og andre interessenter

Det er vigtigt for Tilioq at mødes med personer med handicap, handicapforeningerne, fagpersoner og andre relevante interessenter. Både for at oplyse om Tilioqs arbejde og hvad institutionen kan gøre for dem. Men også fordi de meget ofte kender til helt konkrete udfordringer for personer med handicap, deres pårørende og de fagpersoner, som arbejder med dem. Tilioq er altid åbne for at mødes med folk og udveksle viden og erfaringer.

Netværksmøder med NIK

Tilioq har løbende dialog med landets handicapforeninger og sætter stor pris på en tæt kontakt med alle foreninger. Derfor er det til stor glæde for Tilioq, at flere af foreningerne er gået sammen om at stifte en paraplyforening, NIK – Grønlandske Handicapforeninger. Tilioq holder regelmæssige møder med foreningen og har været i tæt dialog med dem om forskellige handicappolitiske forhold. Det er nemlig vigtigt for Tilioq at inddrage personer med handicap og deres pårørendes egne oplevelser i institutionens arbejde.

*Inuit innarluutillit illersuisuata peqatigiiffik Orpigaq pulaaraa
Handicaptalsmanden med foreningen Orpigaq*

Ilulissani innarluutillit peqatigiiffiannut Orpikkamut pulaarneq

Tiliup innarluutillit pillugit inatsimmut nutaamut nalunaarutit pillugit isumasioqatigiinnermi peqataaneranut atatillugu Ilulissani innarluutillit peqatigiiffiat Orpigaq naapippaa. Tilioq suliani pillugit peqatigiiffiullu Tiliumik qanoq atuisinnaaneraniq oqaluttuarpoq. Tamassuma saniatigut najukkami ajornartorsiutit Orpikkap misigisartagai, innuttaasut innarluutillit ulluinnarni inuunermi misigisartagaat pillugit oqaloqatigiittoqarpoq.

Tilioq angalagaagami najukkani innarluutillit peqatigiiffiiniq tamatigut atatsimeeqateqarniarsarisarpoq.

Ado Lyngep Atuarfiani ilinniartitsisunik ataatsimeeqatarneq

Ado Lyngep Atuarfiani ilinniartitsisut ilaat Tiliup allatseqarfianut oktobarimi pulaarput. Tassani ilinniartitsisut Tiliup sulineraniq sullitaanillu ilisimasaqarnerulerput. Tassami Tilioq inunnik innarlutilinnik, taakku ilaqaqaannik, sulianik ingerlatsisunik soqutigisaqartunillu allanik sullissivoq. Ado Lyngep Atuarfianit aamma ajornartorsiutit atuatumik misigisartagaat ilaat pillugit oqaluttuarput. Ado Lyngep Atuarfianit ilaatigut oqaluttuarineqarpoq perorsaanermi peroriartuutaasumik neqeroorutit naleqquttut atuatumik Ado Lyngep Atuarfiani atuarnermik naammassinnikkaangamik amingaataaneri ajornartorsiutigisinnaasarpaat.

Pissassarfimmik attaveqarnermi ataatsimeeqateqarneq

Tiliup Pissassarfik akuttunngitsumik naapittarpaa. Ataatsimiinerni taakkunani siunissami pilersaarutit pillugit paasisstissat paarlaasseqatigiissutigineqartarput, sulisoqarfiillu akimorlugit

Besøg hos handicapforeningen Orpigaq i Ilulissat

I forbindelse med at Tilioq deltog i et seminar om bekendtgørelserne til den nye handicaplovgivning, mødtes Tilioq med handicapforeningen Orpigaq i Ilulissat. Tilioq fortalte om institutionens arbejde, og hvad foreningen kunne bruge Tilioq til. Derudover var der en dialog om de lokale udfordringer, Orpigaq oplevede, at borgere med handicap oplevede i deres dagligdag.

Når Tilioq er på rejse, forsøger Tilioq altid at holde møde med de lokale handicapforeninger, hvis muligt.

Møde med Ado Lynge Atuarfia

I oktober besøgte en gruppe lærere fra Ado Lynge Atuarfia Tilioqs sekretariat. Her fik gruppen mere kendskab til Tilioqs arbejde og målgruppe. Tilioq er nemlig til for alle personer med handicap, deres pårørende, fagpersoner og andre interessenter. Ado Lynge Atuarfia fortalte desuden om nogle af de udfordringer, deres elever oplever. Ado Lynge fortalte blandt andet, at det kan være en udfordring for eleverne at få et relevant udviklende pædagogisk tilbud, når de har afsluttet deres skoleophold i Ado Lynge Atuarfia.

Netværksmøder med Pissassarfik

Tilioq mødes regelmæssigt med Pissassarfik. På disse møder udveksles der oplysninger om fremtidige planer og deles viden på tværs af institutionerne.

ilisimasanik paarlaaseqatigiittoqartarluni. Suleqatigiinnermut tamanna pingaaruteqarpoq, tassa Tilioq aamma Pissarsarfik inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi immikkoortuni assigiinngitsuni immikkut ilisimasaqarput. Sulisoqarfiit taamaaliornikkut taperseeqatigiittarput.

Illiniagaqarsinnaatitaaneq - GUX-S-imi ataqatigiissaarisunut saqqummiineq

Tilioq GUX-S-imi ataqatigiissaarisunut aprilimi saqqummiivoq. Saqqummiinnermi pineqarput Tiliup sulinera, innarluutillit pillugit isumaqatigiissut, ilinniagaqarsinnaatitaaneq ataqatigiissaarisullu Tilioq qanoq atorsinnaaneraat. GUX-S misiliilluni aaqquisuussineruvoq immikkut aaqqissuussamik ilinniartitsilluni ilinniagaqarnissamut periarfissiisoq. Taanna ilinniartunut innarluutilinnut nappaammilluunniit suussusiliiffigineqarsimasunut neqeroorutaavoq. Ataqatigiissaarisut saqqummiinerup kingorna Tiliup allatseqarfianut pulaarput.

Sannavik 2-mit pulaarteqarneq

Tiliup allatseqarfia Sisimiumi innarluutillit sannavianni, Sannavik 2, atuisunit pulaarneqarpoq. Tassani Inuit innarluutillit Illersuisuata aamma Tiliup sulinera, innarluutillit pillugit isumaqatigiissut inuillu innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit oqaluttuarpoq. Inuit Innarluutillit Illersuisuata tamassuma saniatigut pulaartut ulluinnarni inuunermi qanoq innerannik aamma oqaloqatigai.

Attaveqarnermi isumassarsiorlunilu angalaneq

Tilioq isumassarsiorlunilu innarluutillilu kattuffiinik soqutigisaqartunillu attaveqarfeqalerniarluni Danmarkimut februarimi angalavoq. Tiliup Det Centrale Handicapråd, VIVE, Inuit Pisinnaatitaaffiinnut Institutti, Ilinniartitaanermut Aqutsiveqarfik, Danske Handicap organisationer-mi siulittaasup tullia ataatsimeqatigai kiisalu Københavni Kalaallit Illuannut pulaarluni aamma Det Centrale Handicaprådillu ataatsimiisitsinerani peqataalluni.

Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiinnut inatsit nu-taaq 1. januar 2019-imi atuutilerpoq. Inuit Innarluutillit Illersuisuat, Meeqqat Illersuisuat aamma Naligiissitaaneq pillugu Siunnersuisoqatigiit siulittaasuat peqatigalugit siunnersuisoqatigiinni tamakkiisumik ilaasortanngorput. Inuit Innarluutillit Illersuisuat siunnersuisoqatigiit 2018-imi ataatsimiinnerini alaatsinaatsutut peqataasarnikuuvoq, siunnersuisoqatigiinnili taasisinnaattalluni oqaaseqarsinnaatitaallunilu peqataasinnaalerluni.

Dette er et vigtigt samarbejde, da Tilioq og Pissarsarfik er eksperter på forskellige dele af handicapområdet. På den måde kan institutionerne supplere hinanden.

Retten til uddannelse - oplæg for GUX-S koordinatore

Tilioq holdt i april et oplæg for GUX-S's koordinatore. Oplægget handlede om Tilioqs arbejde, handicapkonventionen, retten til uddannelse, og hvad koordinatorene kan bruge Tilioq til. GUX-S er en forsøgsordning, der giver mulighed for at få et uddannelsesforløb med særligt tilrettelagt undervisning. Dette er et tilbud til elever med handicaps eller diagnoser, der ikke kan tage en GUX-uddannelse på almindelig vis. Koordinatorene besøgte Tilioqs sekretariat efter oplægget.

Besøg fra Sannavik 2

I oktober fik Tilioqs sekretariat besøg af brugerne fra Sisimiuts beskyttede værksted, Sannavik 2. Her fortalte Handicaptalsmanden om Tilioqs arbejde, handicapkonventionen og personer med handicaps rettigheder. Derudover fik Handicaptalsmanden også snakket med de besøgende om, hvordan de havde det i deres dagligdag.

Netværk- og inspirationsrejse

I februar tog Tilioq til Danmark for at samle inspiration og skabe netværk med andre handicaporganisationer og interessenter. Tilioq holdt møder med Det Centrale Handicapråd, VIVE, Institut for Menneskerettigheder, Uddannelsesstyrelsen, næstformanden for Danske Handicaporganisationer samt besøgte Det Grønlandske Hus i København og deltog i en konference afholdt af Det Centrale Handicapråd.

Grønlands Råd for Menneskerettigheder

Den 1. januar 2019 trådte den nye lov om Grønlands Råd for Menneskerettigheder i kraft. Således blev Handicaptalsmanden et fuldtids medlem af rådet sammen med Børnetalsmanden og formanden for Ligestillingsrådet. Handicaptalsmanden har deltaget som observatør i rådsmøderne i 2018, men kan deltage med stemme- og taleret i rådet.

*Suliffeqarnermut suliniummi suliniutis-
sanik eqqartueqatigiinneq (workshop).
Workshop om arbejdsmarkedsprojektet.*

Suliffeqarneq sammillugu

Soorlu aallaqqaasiinermi allaaserineqartoq suliffeqarfiit inissaqartitsinerusut sulissutiginnissaat Tiliup periusissiaata ilaagaa, inuit innarluutillit innarluuteqanngitsullu taamaalillutik pikkorifitik atorlugit tapersiinnaaniassammata. Tiliup assigiingitsutigut marlutigit tamanna sammineqartippaa. Uani annertunerusumik atuarit:

Suliffeqarneq pillugu suliniut: Sulisinnaavunga – Alle Kan Bidrage

Tiliup aamma Qeqqata Kommuniata suliffeqarneq pillugu ataatsimut suliniut 2018-imi isumaqatigiissutigaa. Suliniummi siunertaavoq inuit innarluutillit suliffeqarnissamut periarfissaqassasut taamaalillutillu inuunermik pitsaassusiat namminnerlu aalajangiisinaanertik annertusissallugu. Suliniummi suleqatigiit 2019-imi marloriarlutik workshoppeqartitsippat, tamanna inuit innarluutillit suliffeqarlernerminni ajornartorsiutaannik qulaajaaqqinnermut tapersiivoq, taakkulu qanoq iliuseqarfigineqarsinnaanerit sulissutigineqarpoq. Aamma innuttaasunut, suliasanik suliarinnittartunut Majoriamullu paasititsiniaanermi atortut assiginnigaaartut suliaralugit allartittoqarnikuvoq.

Suliniut piareersaatitut suliniutaavoq immikkoortumilu nutaanik misilittagaqartitsilissalluni ilisimasaqartitsilissallunilu.

SIK-p Inuusuttai Tiliumut pulaarput

Tilioq SIK-p Inuusuttaanit februarimi pulaarneqarpoq. Suliffeqarfiit innunnt innarluuteqartunut qanoq inissaqartitsilersinnaanerannut Tiliup siunnersuutai tusarusuppaat. Ataatsimiinermi inuit suliffeqarfinni taperseerusuttut sunik ajornartorsiuteqarnerat ataatsimiinermi aamma oqallisigineqarpoq, aamma inuit ikortortit sulinerminni sunik atugassaqarnersut suliaasalu pingaaruteqassusiat oqaliissigineqarput. Tiliup sammisaq pingaarutilik sammineqarneranut tapersiinini nuannaarutigaa.

Fokus på arbejdsmarkedet

Som skrevet i indledningen er det en del af Tilioqs strategi at arbejde for et mere rummeligt arbejdsmarked, så personer med og uden handicap kan bidrage med det, de er gode til. Dette sætter Tilioq fokus på, på forskellige måder. Læs mere her:

Arbejdsmarkedsprojekt: Sulisinnaavunga – Alle kan bidrage

I oktober 2018 indgik Tilioq og Qeqqata Kommunia i et fælles arbejdsmarkedsprojekt. Projektets formål er, at flere personer med handicap har mulighed for at komme i arbejde og dermed få en forøget livskvalitet og selvbestemmelse. I 2019 har projektgruppen afholdt to workshops, som har været med til yderligere at afdække udfordringerne for, at personer med handicap kommer i arbejde, og der er arbejdet på, hvordan man kan imødekomme disse. Yderligere er der påbegyndt arbejde på forskellige typer oplysningsmateriale til borgere, sagsbehandlere og Majoriaq.

Projektet er et pilotprojekt og vil skabe nye erfaringer og viden på området.

SIK Ungdom besøger Tilioq

I februar fik Tilioq besøg af SIK Ungdom. De ville gerne høre Tilioqs forslag til, hvordan man kan gøre arbejdsmarkedet mere rummeligt for personer med handicap. På mødet blev der også snakket om, hvilke udfordringer der er for personer med handicap, som gerne vil bidrage på arbejdsmarkedet, ligesom det også blev drøftet, hvilke arbejdsforhold støttepersoner har og vigtigheden af deres arbejde. Tilioq er altid glade for at være med til at sætte fokus på så vigtigt et emne.

*SIK-p inuusuttai Tiliup allaffiani.
SIK-ungdom på Tilioqs kontor.*

Qaqisap sulilffeqarneq pillugu Sisimiuni saqqummersitsinera

Tilioq inuusuttut inuit innarluuteqartut piginnaatitaaffiinik suliaqarnissamut isumassarsisinniarlugit meeqqat atuarfianni atuar-tunut sulilffeqarneq pillugu saqqummersitsinermi peqataavoq. Atuartorpassuit Tiliup saqqummersitsivianukarput illersuisoqarfiullu suliai pillugit apeqquteqarluarlutik.

Paasisitsiniaaneq

Inuit innarluutillit atugassarisaasa pisinnaatitaaffiisalu paasit-siniutigineqarnissaat inuiaqatigiinnilu isummat pigiliutiinnakkut oqallisigineqarnerlu ajortut nungusarnissaat Tiliup suliassaasa pingaarnerit ilagaat. Tiliup taamaammaat paasititsiniaanerit assigiinngitsut suliarisarpa.

Qaqisa jobmesse i Sisimiut

Tilioq deltog i en jobmesse for folkeskoleelever for at inspirere unge mennesker til at arbejde med ret-tigheder for personer med handicap. Mange elever var forbi Tilioqs stand og havde gode spørgsmål om institutionens arbejde.

Oplysning

En af Tilioqs vigtigste opgaver er at oplyse om per-soner med handicaps vilkår og rettigheder samt nedbryde fordomme og tabuer i samfundet. Derfor arbejder Tilioq med forskellige typer af oplysnings-arbejde.

Peqataaneq pillugu paasisitsiniut sap. ak. 41-mi. // Inklusionskampagne i uge 41.

Sapaatit akunnerat 41- Innarluutillit sapaatit akunnerat

Tiliup innarluutillit sapaatit akunnerat ilaatigut innarluutillit peqataatitsineq ulluinnarni inuunerminni qanoq misigisarneraat oqaluttuaralugu inuit innarluutillit pillugit Facebookimi paasisitsiniaalluni malunnartippaa. Assersuutigalugu timersortussaagaangata, sulissagaangata kulturikkullu aaqjissuussani peqataassagaangata. Peqataanissamut suut pinngitsoortitsisarpat inuillu innarluutillit peqataatinneqarnerisa siuarsarnissaanut sunik iliortoqarsinnaanersoq isumaqarpat.

Uge 41- Handicapugen

Tilioq markerede blandt andet handicapugen med en Facebook-kampagne om personer med handicap, der fortæller om, hvordan de oplever inklusion i deres hverdag. F.eks. når de skal dyrke sport, arbejde eller være med i kulturarrangementer. Hvad der forhindrer dem i at deltage, og hvad, de synes, kan gøres for at fremme inklusion af personer med handicap.

Innuttaasut inuit innarluutillit pillugit isumaannik misissuineq

Tilioq Ilimatusarfillu isummanik misissuineq ineriartortinneqarnissaa ingerlannissaalu pillugit suleqatigiilernikuupput. Inuit innarluutillit atugassarisaat pillugit Kalaallit Nunaanni innuttaasut taakku pillugit isumaannik tunngaviumik ilisimasaqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Misissuinermit innuttaasut inuit innarluutillit isumaannik qaqtigoortumik maannamut paasi-saqarfiuvoq. Misissuineq 2020-mi saqqummiunneqassaaq.

Meeqqanut atuakkiaq – Rosap aqqalua innarluuteqarpoq

Tiliup meeqqat tamarmik – aamma meeqqat innarluutillit – inissaqartinnissaat pillugu meeqqanut atuakkiamik saqqummersitsilerpoq. Atuagaq atuakkamullu ilinniartitsinermit atortut 2020-mi saqqummersinneqassapput. Atuagaq Anette Hvid Thomsenimut saqqummersinnissaanut piginnaatitsinikuusumit allanneqarpoq. Atuagaq kalaallisut danskisullu saqqummersinneqartussaq Namminersorlutik Oqartussat Tipisimit Lottomillu aningaasaannit, pulje C, tapiiffigineqarluni saqqummersinneqassaaq.

Pissarsarfiup ilinniagaqarnermi sulinermilu peqataatitsineq sammillugu innarluutilinnik katersuutsitsinera

Innarluutilinnik sullissivik Pissarsarfik ilinniagaqarnermi suliffeqarnermilu peqataatitsineq pillugu innarluutilinnik ukiakkut katersuutsitsinera. Katersuutsinermi nunamit tamarmit inuit innarluutillit 21-t peqataapput. Inuit Innarluutillit Illersuisat pisinnaatitaaffiit pillugit saqqummiivoq, apeqquterpassuit akivai paasisimasallillu oqallitsinneqarneranni peqataalluni.

Undersøgelse af befolkningens holdninger til personer med handicap

Tilioq og Ilimatusarfik har indgået et samarbejde omkring at udvikle og udføre en holdningsundersøgelse. For at styrke opmærksomheden omkring vilkårene for gruppen af personer med handicap er der behov for grundlæggende viden om den grønlandske befolkningens holdninger til denne gruppe. Undersøgelsen vil give et indtil nu sjældent indblik i befolkningens holdninger til personer med handicap. Undersøgelsen vil blive publiceret i 2020.

Børnebog – Rosas lillebror har et handicap

Tilioq er i gang med at udgive en børnebog, som handler om, at der skal være plads til alle børn – også børn med handicap. Bogen samt undervisningsmateriale til bogen bliver udgivet i 2020. Bogen er skrevet af Anette Hvid Thomsen, som har givet Tilioq rettighederne til at udgive den. Bogen, der bliver trykt på grønlandsk og dansk, bliver udgivet med støtte fra Selvstyrets Tips- og Lotto-midler, pulje C.

Pissarsarfiks handicaptræf med fokus på inklusion i uddannelse og arbejde

Handicapcenteret Pissarsarfik afholdte i efteråret et handicaptræf med fokus på inklusion i uddannelse og arbejde. På træffet deltog 21 mennesker med handicap fra hele landet. Handicaptalsmanden holdt et oplæg om rettigheder, besvarede en masse spørgsmål og deltog i en paneldebat.

Tiliup inunnut innarluutilinnut inatsisissap akuerineqarnera nalliuttorsiutigalugu kaffillerpoq. Tilioq fejrer at den nye handicaplov er vedtaget ved at invitere til kaffemik.

Inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq malunnartinniarlugu kaffisortitsineq

Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq ulloq 5. juni pingajussaanerlugu oqallisigineqarmat akuerineqarlunilu, inatsisip siviisuumik utaqqineqarsimasup kiisami Inatsisartuni akuerineqarnera malunnartinniarlugu Tilioq Sisimiuni innuttaasunut kaffillerpoq. Inuusuttut utoqqaallu kaffisortitsinermi iluatsilluartumi peqataapput.

Nunani avannarlerni suleqatigiinneq

Tilioq Nordens Velfærdscenter aqutigalugu nunani avannarlerni suleqatigiinnermi qanimut attaveqarpoq. Suleqatigiinnikkut tasuuna Kalaallit Nunaat misilittakkatsinnik avitsineqatigiinnikkut attaveqarnikkullu nunani avannarlerni peqataatilerparput. Tiliup assersuutigalugu suliniummot Kalaallit Nunaanni assersuutit paasiniarnerisigut ilaatigut tikinneqarsinnaanermik ilisimatunermi ikiuunnikuvoq. Tilioq aamma misilittagarpassuaqalerpoq. Nunat soorlu Finlandi aamma Norge nunap pissusaani oqaatsinillu arlalinnik atuisoqarnerani Kalaallit Nunaanisulli ajornartorsiteqarput aamma pisinnaatitaaffinnik innarluuteqarnermillu piffissami siviisuumi suliaqarnikuullutik. Taamaammat suleqatigiinneq taanna Tiliutum naleqartorujussuvoq.

Kaffemik for at fejre den nye handicaplovgivning

Da Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap blev tredje behandlet og vedtaget d. 5. juni, inviterede Tilioq Sisimiuts borgere til kaffemik for at fejre, at den længe ventede lov endelig blev vedtaget i Inatsisartut. Unge som gamle deltog i kaffemikken, som var en stor succes.

Nordisk samarbejde

Tilioq har en tæt kontakt til det nordiske samarbejde gennem Nordens Velfærdscenter. Gennem dette samarbejde sætter Tilioq Grønland på det nordiske verdenskort ved at dele ud af vores erfaringer og kontakter. Tilioq har blandt andet hjulpet et forskningsprojekt omkring tilgængelighed med at finde grønlandske eksempler til projektet. Og Tilioq bliver ligeledes mange erfaringer rigere. Lande som Finland og Norge har nogle af de samme geografiske og flersproglige udfordringer som Grønland og en lang tradition for at arbejde indenfor rettigheder og handicap. Derfor er dette samarbejde meget værdifuldt for Tilioq.

Inuit innarluutillit illersuisuat Washington D.C.-imi ataatsimiinnermi peqataavoq. Handicapsmanden til konference i Washington D.C.

Innarluuteqarneq nunallu inoqqaavi sammillugit ataatsimiinneq

Tilioq nunani avannarlerni suleqatigiinneq aqutugalugu tarnikkut peqqissuuneq, innarluuteqarneq, aqutsineq nunallu inoqqaavi sammillugit (Leading the Way Forward: Acces, Accountability and Action), nunat tamat akornanni suliniummil Washington D.C.-mi septembarimi ingerlaneqartumi peqata-anissamut periarfissaqalernikuuvoq. Tiliup saniatigut NIIK-p siulittaasua Anders Meilvang aamma peqataavoq. Suliaqarfiit taakku marluk nunarsuarmi nunani 20-t sinnerlugit innarluu-tillit pillugit suliaqarnermi ingerlatsisunut allanut attaveqaler-nissamut periarfissaqalerput. Pingaartumik Canadami, New Zealandimi, Australiami allanilu innarluutillit kattuffiitut misi-littakkanik paarlaasseqatigiinneq tupaallannartoqarpoq.

Meeqqat inuusuttullu peqataatinneqartarnerat pillugu suliniut

Christina Johnsen peqataatinneqartarneq sammillugu mee-q-qat inuusuttullu innarluutillit pillugit immikkut ilisimasalinni ilaasortaavoq. Immikkut ilisimasallit meeqqat inuusuttullu nunani avannarlerni ataatsimullu isigalugu inuiaqatigiinni peqataatinneqartarnerisa siuarsarnissaanik suliaqarfiusumi suleqatigiinneq nunat avannarliit suliniutaasa ilagaat. Suliniut pingaaruteqarpoq, tassa inuit taakku ajornartorsiutaat allat aqutugalugit paasisaqarfiugajuttartumi qanoq pitsaaner-paamik peqataatinneqarnissaat pillugu allat ilisimasaannik pissarsissagatta.

Konference med fokus på handicap og oprindelige folk

Gennem det nordiske samarbejde fik Tilioq mulighed for at deltage i et internationalt initiativ med fokus på mental sundhed, handicap, lederskab og oprindelige folk (Leading the Way Forward: Acces, Accountability and Action), som blev afholdt i Washington D.C. i september. Udover Tilioq deltog NIIK's formand, Anders Meilvang også. De to organisationer fik muligheden for at skabe et netværk med andre aktører inden for handicapområdet fra tyve forskellige lande i verden. Specielt erfarings-udvekslingen med handicaporganisationer med oprindelige folk fra Canada, New Zealand, Australien med flere, var en øjenåbnende oplevelse.

Projekt om børn og unges deltagelse

Christina Johnsen er medlem af en ekspertgruppe om børn og unge med handicap med fokus på deltagelse. Ekspertgruppen er en del af et nordisk projekt, der arbejder med at fremme børn og unge med handicaps deltagelse i det nordiske samarbejde og i samfundet generelt. I løbet af året har Tilioq været i dialog med projektet og kommet med eksempler og input til, hvordan man arbejder med børn, unge og deltagelse i Grønland. Projektet er vigtigt, da vi får noget gensidig viden om, hvordan vi bedst muligt inddrager en persongruppe, hvis udfordringer oftest bliver belyst via andre.

Innuttaasunit saaffiginnissutit

Innuttaasut saaffiginnissutaat 209-t 2019-imi tiguagut. 2018-imut sanilliullugu amerleriarujussuarput. Kalaallit Nunaanni tamarmit saaffiginnittoqartarpoq, illoqarfinniit nunarfinniillu. Innuttaasut mailikkut, oqarasuaatikkut, Facebookikkut namminnerlu takkullutik saaffiginnittarput. Saaffiginnissutsinut piffissarujussuaq atorneqarsinnaasarpog, tassa inuit eqqortumut innersuunnissaat ilaatigut atorfissaqartittarsigu. Saaffiginnissutit piffissartornarfiugaluartut ilisimalikkagut qutsatigaagut. Tiliup tunngaviumik naleqartitaasa ilaat tassaavoq uppernassuseq, aatsaallu inunnit innarluuteqartunit pissutsit atorneqartut tusarutsigit taamaaliorsinnaavugut.

Saaffiginnissutinit Tiliup tigusaanit 79-it inunnit innarluutilinnit namminneq saaffiginnittunit tiguagut. 100-t inunnt innarluuteqartunit ilaquataasunit saaffiginnissutaapput. Sinneri 20-it assigiinngitsunit suliasanik suliarinnittartunit, sanilinit ernumassuteqartunit imaluunniit atuarfimi ilinniartitsisunit, ilinniartunit, innuttaasunit paasinnerusuttunit politikerinillu saaffiginnissutaapput. Inunnt innarluuteqartunit ilaqqat arlallit meeraq innarluutilik sinnerlugu Tiliumut saaffiginnissutaapput. Meeqqat innarluutillit aamma namminneq attaveqartarnissannik kaammattorusuppagut, tassa meeqqat inuusuttullu ajornartorsiutit pillugit nammineq isumaasa tusarnissaat soqutigisorujussuugatsigu.

Borgerhenvendelser

Der er modtaget 209 borgerhenvendelser i 2019, hvilket er væsentligt flere end sidste år. Henvendelserne er kommet fra hele Grønland og både fra byer og bygder. Borgere henvender sig pr. mail, telefon, over Facebook og ved personligt fremmøde. Henvendelserne kan være meget tidskrævende, da vi indimellem har brug for at guide folk rigtigt videre. Selvom henvendelserne optager meget af vores tid, er vi taknemmelige for den viden, som vi får. En af Tilioqs grundlæggende værdier er troværdighed, og den får vi kun ved at høre, hvordan virkeligheden er for folk med handicap.

79 af de henvendelser, Tilioq har modtaget, er fra personer med handicap, der selv har henvendt sig. 110 henvendelser er lavet af pårørende til personer med handicap. De resterende 20 henvendelser kommer fra en blandet gruppe af sagsbehandlere, bekymrede naboer eller skolelærere, studerende og videnssøgende borgere og politikere. En del af pårørende til personer med handicap, som henvender sig til Tilioq, henvender sig på vegne af et barn med handicap. Vi vil opfordre børn og unge med handicap til også selv at tage kontakt til os, da vi er meget interesseret i at høre problemstillingerne fra børn og unges egen vinkel.

Tilioq kommuninit tallimanit tamarmiusunit saaffiginnissutsinik tigusaqarnikuuvoq. Kommunit ataasiakkarlugit agguarneri tabelimi ataaniittumi takuneqarsinnaapput:

Tabeli: Ukiuumi 2019-imi saaffiginnissutit¹ kommuninut agguarlugit:

Kommuni Kommune	Saaffiginnissutit Henvendelser	Pct.
Avannaata Kommunua	33	16 %
Kommune Kujalleq	51	24 %
Kommune Qeqertalik	16	8 %
Kommuneqarfik Sermersooq	56	27 %
Qeqqata Kommunua	42	20 %
Ilisimaneqanngitsut // Ukendt	11	5 %
Katillugit // Total	209	100 %

Tabelimi takuneqarsinnaavoq ukiuumi 2019-imi saaffiginnissutit amerlanersaat kommuninit pingasuneersuusut. Qeqqata Kommunianit aamma Kommune Kujallermit saaffiginnissutit amerlanerannut ilaatigut pissutaapput Tiliup Qeqqata Kommuniani illoqarfimmi Sisimiuni inissisimanagera ilaatigullu Kommune Kujalliup Tiliup ukiuortumik ukiuumi 2019-imi paasisassarsiorluni angalanerani tikiffiunera, taamaammat kommunini taakkunanani marlunni innuttaasut Tiliumut nammineerlutik ukiuumi 2019-imi ajornanngitsumik saaffiginnissinnaanikuupput.

Saaffiginnissutini suut pineqarnersut ersarissumik assigiissuteqarput. Tamassuma ilimanarsisippaa kommuninut, Naalakkersuisunut aamma Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tunngatinneqartussanik ataatsimut ajornartorsiuteqartoqartoq. Innuttaasut saffiginnissutigajuttaagaat ukuupput:

- 1. Tapersiissutit atortorissaatutillu**
- 2. Suliassanik suliarinninneq**
- 3. Akiitsut angerlarsimaffeqannginnerlu**
- 4. Ilinniagaqarneq**

¹ Naatsorsuineri innuttaasut saaffiginnissutaat Tiliumit tiguneqartut tunngavigineqarput. Innuttaasooq ataaseq ajornartorsiutit assigiinngitsut pillugit Tiliumut arlaleriarluni saaffiginnissinnaasarpooq. Taamaammat saaffiginnissutit amerlassusaat innuttaasut Tiliumut saaffiginninnikut amerlassusaattut paasi-neqarsinnaanngillat. Innuttaasooq ajornartorsiut ataaseq pillugu arlaleriarluni saaffiginnippat taanna saaffiginninnertut ataatsit nalunaarsorneqartarpoq. Taamaalliluni ajornartorsiutit assigiinngitsut pillugit Innuttaasut Tiliumut saaffiginnissutaasa amerlassusaat saaffiginnerit amerlassutaasa assigaat.

Tilioq har modtaget henvendelser fra alle fem kommuner. Fordelingen af henvendelser pr. kommune fremgår af nedenstående tabel:

Tabel: Henvendelser¹ fordelt på kommuner for år 2019:

Af tabellen fremgår det, at størstedelen af henvendelserne kom fra tre kommuner i år 2019. Det store antal henvendelser fra Qeqqata Kommunua og Kommune Kujalleq skyldes dels Tilioqs placering i byen Sisimiut i Qeqqata Kommunua og dels, at Kommune Kujalleq var destinationen for Tilioqs årlige orienteringsrejse i år 2019, hvorfor borgere fra disse to kommuner har haft nem adgang til at henvende sig personligt til Tilioq i år 2019.

Der er klare fællestræk for, hvad henvendelserne drejer sig om. Dette tyder på, at der er nogle fælles udfordringer, som skal adresseres i kommunerne, i Naalakkersuisut og i det grønlandske samfund. De temaer som borgerne oftest har henvendt sig omkring, er:

- 1. Støtteforanstaltninger og hjælpemidler**
- 2. Sagsbehandling**
- 3. Gæld og hjemløshed**
- 4. Uddannelse**

¹ Opgørelsen er baseret på borgerhenvendelser modtaget af Tilioq. En borger kan henvende sig flere gange til Tilioq med forskellige problematikker. Antallet af henvendelser kan derfor ikke oversættes direkte til antallet af borgere, der har henvendt sig til Tilioq. Hvis en borger henvender sig flere gange om det samme problem, bliver dette noteret under én henvendelse. Således svarer antallet af henvendelser til antallet af forskellige problemstillinger, som borgere henvender sig med til Tilioq.

Tapersiissutit atortorissaarutillu

Anaanaq ernerninut atuarfimmi ullormut tiimit marluk atuarfigisartagaani ikorfartortaavoq. Nunaqarfimmi allanik periarfissaqanngilaq. Ernini ADHD-qartoq autismeqartorlu pillugu ilisimasat pikkorissarnissarlu amigaatigai. Tiliup anaanaasoq Innarluutilinnut Sullissivimmuut Pissassarfimmut saaffinninnissaanik siunnersorpa. Anaanaq meerarlu tassaniinnissamut sungiusarnissamullu aamma ADHD autismilu pillugit ilisimasaqalernissamut periarfissaqarput.

Støtteforanstaltninger og hjælpemidler

Mor er støtteperson for sin søn i skolen, hvor han går to timer om dagen. Der er ikke er andre muligheder i bygden. Hun savner viden og kursus i at hjælpe sin dreng, som har ADHD og autisme. Tilioq rådgav moderen om Handicapcenteret Pissassarfik. Her har mor og barn mulighed for at komme på et ophold og få træning og viden om ADHD og autisme.

Ilinniagaqarneq

Arnaq inuusuttoq naqinnernik ilisarinnissinnaangitsoq sumi misissortissinnaanermik aperiniarluni saaffiginnippoq. GUX naammassinikuuaa NI-1-imilu ilinniarluni misiliillunilu suliffissarsiorluni.

Uddannelse

En ung kvinde med ordblindhed henvender sig for at spørge, hvor hun kan blive testet. Hun har afsluttet GUX og er i gang med NI-1 og søger en praktikplads.

Suliassanik suliarinnittarneq

Anaanaq kommunip suliassamik suliarinninnerata arriinnera pissutigalugu ernini autismeqartoq pillugu saaffiginnippoq. Ernini eqqortumik ikiorneqarsinnaanissaa anguniarlugu paaqqinnittarfimmiitilerniarlugu arlaleriarluni saaffiginnittarnikuuvoq. Ernera imminut toqunnissamik eqqarsaateqarpoq gassimillu naamaartarluni. Tiliup ombudsmandimut innersuuppaa. Ombudsmandip tamassuma kingorna kommuni akinggippat eqqartuussivimmi suliassanngortitsinissaanik siunnersorpa.

Sagsbehandling

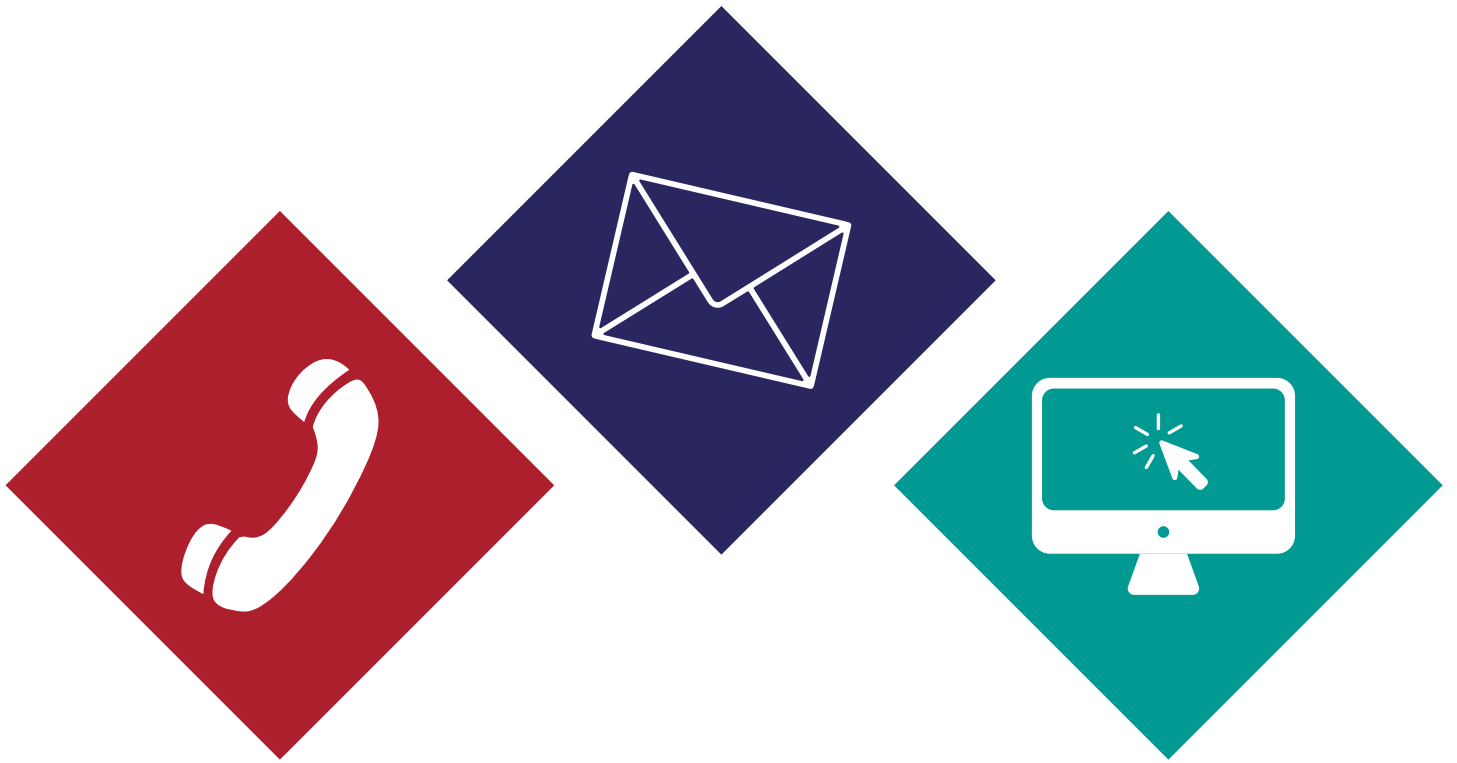
Mor henvender sig om sin søn med autisme, fordi kommunens sagsbehandling er langsom. De har gentagende gange henvendt sig for at få sønnen i institution, hvor han kan få den rette hjælp. Sønnen har selvmordstanker og sniffer gas. Tilioq henviste hende til ombudsmanden. Ombudsmanden har siden rådet hende til at lave en retssag, hvis kommunen ikke svarer.

Akiissut angerlarsimaffeqannginnerlu

Angut aammigut milittoorpoq piffissamilu sivirusimi napparsimavimmi uninngalluni. Uninnganeq sulinerminit isertitaqarunnaarneranik inissiamillu attartonerlut akiitsoqarleriarlorneranik kinguneqarpoq. Angerlarnermi kingorna akiitsut pissutigalugit inissiamit anisitaavoq. Eqqartuussivimmi akiitsunik isumakkeerfigineqar-nissamik qinnuteqaqqullugu Tiliumit ilitersorneqarpoq.

Gæld og hjemløshed

En mand blev ramt af en blodprop og var indlagt i en længere periode. Indlæggelsen betød, at han mistede indtægter fra sit arbejde og opbyggede en gæld til huslejen. Efter udskrivelsen er han smidt ud af sin lejlighed på grund af gælden. Han blev hos Tilioq vejledt om at søge om gældssanering i retten.

Tiliumut saaffiginnissutit

Inuit Innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsisartut inatsisaanni, 29. Maj 2017-imeersumi § 4, imm. 2 naapertorlugu Inuit Innarluutillit Illersuisuata siunnersuisarneq ilitsersuisarnerlu suliasaraa.

Kikkut Tiliumut saaffiginnissinnaappat: Innuttaasut tamar-mik Tiliumut attaveqarnissamut tikilluaqqusaapput. Innuttaasut innarluutillit, taakku ilaqutaat, sulianik ingerlatsisut, oqar-tussat paaqqinnittarfiillu illersuisoqarfik attavigisinnaavaat

Tilioq suna pillugu siunnesuisinnaava ilitsersuisinnaavalu:

Tilioq pisinnaataaffiit, naammagittaalliorsinnaaneq inuillu innarluutillit atugassarisaat pillugit siunnersuisinnaavoq ilitsersuillunilu.

Qanoq attavigineqarsinnaavugut: Tilioq e-mailikkut:

info@tilioq.gl, oqarasuaatikkut: 34 50 90 imaluunniit mobil-telefon 55 19 50 ulluinnarni nal. 10-14 nammineq saaffiginnilluni attavigineqarsinnaavoq.

Inuit Innarluutillit Illersuisuat suliasanik suliarinnissinnaanngilaq, suliamili tamanut tunngasut pineqarpata Inuit Innarluutillit Illersuisuat oqaaseqaateqarsinnaavoq ajornatorsiullu tamanut tunngasut pillugit suliasanngortissinnaallugu.

Henvendelser til Tilioq

I henhold til Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand § 4, stk. 2, har Handicaptalsmanden til opgave at yde råd og vejledning.

Hvem kan kontakte Tilioq: Alle borgere er velkomne til at kontakte Tilioq. Borgere med handicap, deres pårørende, fagpersoner, myndigheder og institutioner kan kontakte institutionen.

Hvad kan Tilioq rådgive og vejlede om: Tilioq kan yde råd og vejledning omkring rettigheder, klageadgang og personer med handicaps vilkår.

Hvordan kan vi kontaktes: Tilioq kan kontaktes på e-mail: info@tilioq.gl, pr telefon: 55 19 50 eller ved personligt fremmøde alle hverdage fra kl. 10-14.

Handicaptalsmanden kan ikke sagsbehandle, men hvis en sag omhandler generelle forhold, kan Handicaptalsmanden udtale sig og tage en problemstilling op på et overordnet niveau.

Tusarniaanermi akissutit

Tilioq 2019-imi tusarniaanermi qulinik akissuteqarpoq, inatsisinit, nalunaarutinut il.il. tusarniaasoqarnerani akissutini inunnutinnarluutilinnut atugassarititaasut pisinnaatitaaffisalu siuarsarneqarnissaat qulakkeerneqassasut siunertaarineqarpoq. Tusarniaanerpasuaarnik tigusaqarpugut, tusarniaanerillu tamarmik inuit innaluutillit pillugit suliaqarnermut tunnganngillat. Tusarniaanermi akissutit ilaat tassaapput Meeqqat Illersuisuannut Meeqqallu pillugit Siunnersuisoqatigiinnut inatsisit oqaasertaa- sa allanngortinnissaat, Utoqqaat Illersuisuat pillugu inatsit nutaaq kiisalu nalunaarutit nutaat marluk innarluutillit pillugit inatsimmut nutaamut attuumassuteqartut.

Tiliup tusarniaanermi akissutai uunga saaffiginnikkut info@tilioq.gl piniarneqarsinnaapput, aammali Naalakkersuisut tusarniaanernut nittartagaanni toqqorsimavimmi aamma takuneqarsinnaapput.

Høringsvar

I 2019 afgav Tilioq ti høringsvar, som alle havde til formål at sikre fokus på vilkår og rettigheder for personer med handicap i forbindelse med lovgivning, bekendtgørelser med mere. Vi modtog mange høringer, men ikke alle høringer havde direkte relevans for handicapområdet. Nogle af høringerne Tilioq besvarede var om ændringer af lovtekst for Børnetalsmanden og Børnerådet, om den nye lov om Ældretalsmanden samt to nye bekendtgørelser, som knytter sig til den nye handicaplov.

Tilioqs høringsvar kan rekvireres ved henvendelse til info@tilioq.gl, men kan også findes i Naalakkersuisuts høringsportals arkiv

Tiliup allatseqarfianit Anna Ida H. Jonsson, Oline Inuusuttoq Olsen aamma Christina Johnsen peqataatitsineq pillugu ataatsiminnermik ingerlatsisut. Tilioq sekretariat med Anna Ida Hallgaard Jonsson, Oline Inuusuttoq Olsen og Christina Johnsen under konferencen om inklusion.

KNR-imit Jørgen Semionsenip Inuit innarluutillit illersuisuat Qanoruumut ilannutassiamut apersora.

Jørgen Semionsen fra KNR interviewer Handicaptalsmanden til Qanoroq.

Attaveqarneq

Tilioq 2019-imi inuit innarluutillit pillugit pissutsit pillugit oqalinnermi aammaarluni oqalliseqataasarnikuuvoq. Inuit Innarluutillit Illersuisuata inuit innarluutillit, ilaqqat innarluutillit innarluuteqarnermullu tunngasut radiomi, TV-mi aviisimilu minnerunngitsumillu nattartakkatsinni tilioq.gl-imi Facebookimilu isummerfigisarnikuuai. Inuit innarluutillit Illersuisat Christina Johnsen nunani avannarlerni suleqatigiinnerup annertusinera pillugu nunani avannarlerni tusagassiuutinit aamma altinget.dk-mit ilaatigut meeqqanik inuusuttunillu peqataatitsinneq sammillugu aamma apersorneqarnikuuvoq.

Tusagassiuutit

Kalaallit Nunaanni tusagassiuutit 2019-imi sammisaat aaku.

- KNR-ip tusagassiorfiullu sermitsiaq.gl-ip "Tilioq aallaannaqaaq Kommune Kujallermut angalanermik nalunaarut 2019" sammivaat oqaluttuaaqqanillu innuttaasunut tusagassiillutik aamma inuit innarluutillit attaveqaatinut tunngatillugu tikin-neqarsinnaanerit, illoqarfimmiit illoqarfimmut angalaneq, illoqarfinni ataasiakkaani assartuutit amigaatigineri imaluunniit inissianut iseriartortut majorallaat, inunnnut innarluutilinnut

Kommunikation

Tilioq har igen i 2019 været en aktiv aktør i debatten om forholdene for personer med handicap. Handicaptalsmanden har forholdt sig til case-historier om personer med handicap, familier med handicap og handicaprelaterede emner i både radio, TV og den skrivende presse og ikke mindst på vores hjemmeside tilioq.gl samt Facebook. Og med øget nordisk samarbejde er handicaptalsmanden, Christina Johnsen også interviewet af pressen fra norden og altinget.dk, blandt andet med fokus på inklusion af børn og unge.

Presse

Her er et udpluk af emner, som pressen i Grønland satte fokus på i 2019.

- KNR og mediehuset sermitsiaq.ag tog fat i "Tilioq søsætter kajakken - rejserapport for Kommune Kujalleq 2019" og bragte case-historierne ud til befolkningen og gav borgere med handicap en stemme til at fortælle om de vilkår og forhold, som de

tapersiisarnermi ikiuisarnermilu ajornartorsiutit aammali sulianik suliarinnittartut suliaasaqartorujussuunerat aalajangiisartunullu ungasinneq pineqartillugit atugassaritneqartut inutaasut innarluutillillu pissutsit ajornartorsiutaat pillugit oqaluttuarterlulugit.

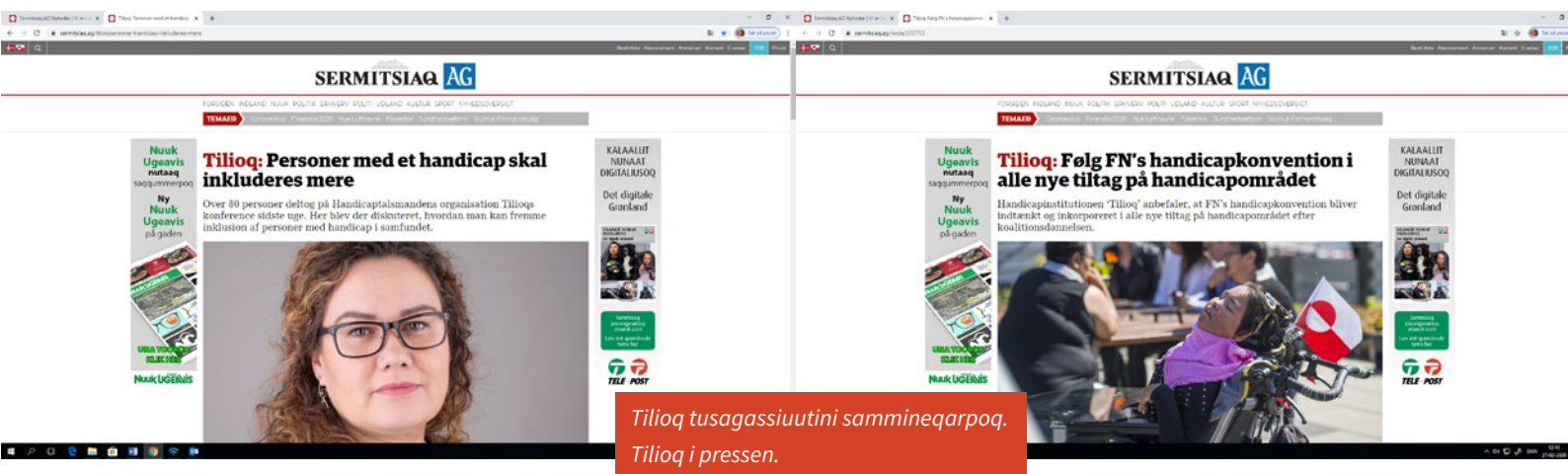
– Kangerlussuarmi sullissinissamilu isumaqatigiissusiorfiuni tikinneqarsinnaannginneq pillugu Naalakkersuisut allakkat ammasut.

– 2019-imi upernaakkut Kalaallit Nunaata innarluutillit pillugit isumaqatigiissummik qanoq eqqortitsinnaaneranut Naalakkersuisut iliuusissatut pilersaarusiornissamik peqquneqarnissaat pillugu siunnersuuteqartoqarpoq. Naalakkersuisut iliuusissatut pilersaarummi anguniagassanik aalajangersaannginnermi inuit innarluutillit pillugit inatsisip sunniuteqalernissaanut piffissaqartoqartariaqarnera tunngavigalugu siunnersuutip itigartinneqarnissaa siunnersuutigaat. Inuit innarluutillit Illersuisuata tamanna KNR.gl-imi aamma sermitsiaq.ag-mi isornartorsiorpaa. ”Sooq siunissamat pitsaasunik pilersaarusiornissaq tunuarsimaarfigineqassava. Oqallisingaatsiartoqareernerani Naalakkersuisut nuna tamakkerlugu pilersaarummik kingusinnerpaamik 2022-mi upernaakkut ataatsimiinnermi saqqummii-nissaat Inatsisartut aalajangiipput.

kæmper med, når det handler om tilgængelighed i forhold til infrastrukturen, når de rejser fra by til by, mangler transport i de enkelte byer eller ramper til boliger, udfordringer med at få støtte og hjælp til personer med handicap, men også presset på fagpersoner og at der er langt til beslutningstagerne.

– Et åbent brev til Naalakkersuisut om manglende tilgængelighed i Kangerlussuaq lufthavn samt i infrastrukturen i servicekontraktområderne.

– I foråret 2019 blev der stillet et forslag om at pålægge Naalakkersuisut at lave en handlingsplan for, hvordan Grønland skal leve op til handicapkonventionen. Naalakkersuisut foreslog at forkaste forslaget med baggrund i, at den nye handicaplovgivning skulle have tid til at virke, inden et mål kunne fastlægges i en handlingsplan. Dette kritiserede Handicaptalsmanden i KNR.gl og sermitsiaq.ag. ”Hvorfor er der en tilbageholdenhed for at lave gode planer for fremtiden?” spurgte Handicaptalsmanden. Efter megen debat blev det vedtaget i Inatsisartut, at Naalakkersuisut senest under forårssamlingen i 2022 skal fremlægge en national handlingsplan.

Tilioq.gl

Inuit innarluutillit Illersuisuanit tusagassiutitut nalunaarutit tamarmik nutaarsiassatut uani tilioq.gl avammut saqqummiunneqaartarput. Nutaarsiassanut linki Kalaallit Nunaanni tusagassiutitut nassinneqartarpoq aamma Tiliup ’Inuit innarluutillit Illersuisuat – Handicaptalsmanden’s’ facebookimi quppernerani saqqummiunneqartarlutik.

Nittartagaq ingerlaavartumik nutarterneqartarpoq aamma nalunaarutit saqqumersitallu Tiliup suliai atorlugit ilisimasanik toqqorsivik ilaatorneqartarluni. Tassani oqartussat allat nalunaarusiaat saqqummersitaallu innarluutillit pillugit suliaqar-

Tilioq.gl

Samtlige pressemeddelelser fra Handicaptalsmanden offentliggøres som nyhed på tilioq.gl. Og et link til nyheden sendes ud til pressen i Grønland og deles på Tilioq Inuit innarluutillit illersuisuat -Handicaptalsmanden’s facebookside.

Vi opdaterer løbende hjemmesiden og udbygger vidensbanken med de rapporter, publikationer og udgivelser, som Tilioq har produceret. Her kan der også findes andre myndigheders rapporter, udgivelser og publikationer, som har relevans for han-

nermut tunngasut aamma oqartussanut allanut imaluunniit sulisoqarfinnut peqatigiiffinnullu links-it iluaqutaasinnaasut aamma takuneqsinnaapput.

Nittartagaq tilioq.gl 2019-imi 4.650-init atorneqarpoq quppernerillu 21.000-it takuneqarlutik.

Tusagasiuutit allat

Facebookimi quppernermi "[Tilioq -Inuit innarluutillit illersuisuat / handicaptalsmanden](http://Tilioq-Inuit innarluutillit illersuisuat / handicaptalsmanden)" paasititsiniutit, paasissutissat tilioq.gl-imit nutaarsisassani 2500-init likeserreqarput quppernerlu 2600-t missaannik malinnaavigineqarpoq.

TNI-mi ilinniartog, Helga Ajaaja Jakobsen cerebral paresemik ajuuteqartog, (iluatsitsinani) sulinermik misiliivissarsiortoq inuit innarluutillit ilinniagaqarsinnaatitaanerat sammineqalersippaa Tiliullu facebookimi quppernerani inuit 31.500-t angullugit, tamannalu KNR Radiomi sammineqarpoq.

Gideon Schmidt Qaqortumeersoq innarluutillit sapaatik akuneranni "Tassuunaqqunnerit tamaasa" erinarsoramiuk soqutigineqartorujussuuvog.

Tiliup nutaarsissat qaamatit pingasunngorneri tamaasa pisar-tagalinnut nassiuttarai. 2019-imi ilaatigut inuit innarluutillit Maniitsumi angerlarsimaffiat Elisibannguaq-mi innarluutilinnillu atoruminartunik atortorissaarutunik pisariaqartitsineq pillugit allaaserisaqarpugut. Nutaarsiassani aamma inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pisussalluunniit pillugit sammisaqartarpugut.

dicapområdet, samt nyttige links til andre myndigheder eller institutioner og foreninger.

Hjemmesiden tilioq.gl har i 2019 opnået brugerantal på 4.650 og 21.000 sidevisninger.

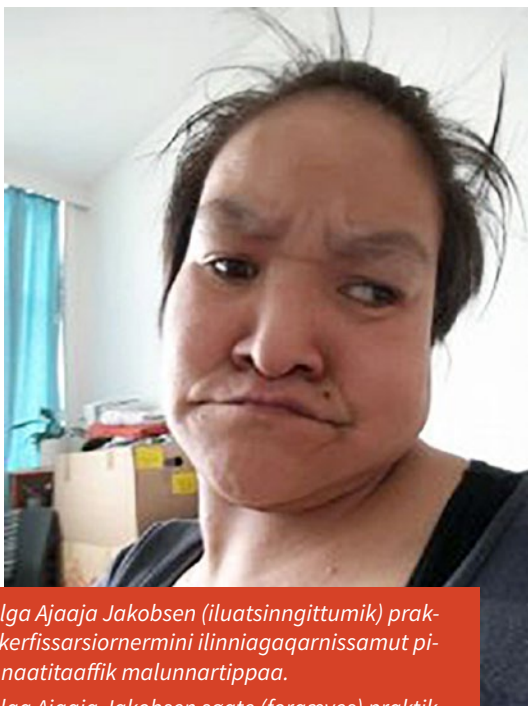
Andre medier

På Facebooksiden "Tilioq -Inuit innarluutillit illersuisuat / handicaptalsmanden" deler vi kampanjer, oplysninger og nyheder fra tilioq.gl. I 2019 havde vi 2500 likes og ca. 2600 følgere på siden

TNI-elev, Helga Ajaaja Jakobsen med cerebral parese, der (forgæves) søgte om praktikplads, fik sat fokus på personer med handicaps ret til en uddannelse og nåede ud til 31.500 personer på Tilioqs facebook side, og det fik fokus fra KNR Radio.

I handicapuge 41 fik Gideon Schmidt fra Qaqortoq stor opmærksomhed for at synge "Tassuunaqqunnerit tamaasa".

Tilioq udsender også hvert kvartal et nyhedsbrev til abonnenter. I 2019 havde vi blandt andet artikler om handicapinstitutionen Elisibannguaq i Maniitsoq og behovet for handicapvenlige faciliteter. Nyhedsbrevet har også emner om rettigheder for personer med handicap eller kommende begivenheder.

Helga Ajaaja Jakobsen (iluatsinngittumik) praktikerfissarsiormermini ilinniagaqarnissamut pisinnaatitaaffik malunnartippaa.

Helga Ajaaja Jakobsen søgte (forgæves) praktikplads, men fik sat fokus på retten til uddannelse.

Oqaatsinik allaganngortitsissut APP-eq peqatigiiffinnik isumasioqatigisitsinermi attaveqaatitut atorneqarpoq.

App der gør tale til tekst hjælper med kommunikationen på vores foreningsseminar.

Aningaasaqarneq

Ingerlatsinitsinni nuannaarutaaqisumik aningaasanut inatsimmi aningaasalilissutit 2,5 millioninit 2019-imi aallartittumik 3,5 millioninut qaffanissaat 2018-imi aalajangerneqarpoq. Aningaasat ilanerisigut suliaassarpasuit Inuit innarluutillit Illersuisuat pillugu inatsimmi sinaakkuserneqartut suliarinissaannut 2019-imi amerlanerpassuarnik periarfissinneqalerpugut. Aningaasaqarnermut inatsimmi aningaasaliissutigineqartut sulianut taakkartorneqartunut, allaffisornermut akissarsianullu ator-neqarput. Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu aningaasaliissutit ilanerisigut Tilioq sinerissamut angalanissaminut periarfissaqalermat. Soorlu kikkut tamarmik nalunngikkaat Kalaallit Nunaanni angalaneq akisoorujussuovoq, sinerissamullu angalanissamut pissutsinilu inuit innarluutillit inuunermi atugaa-sa nalilersornissaannut kiisami maannakkut periarfissalerluta.

Aningaasaliissutit

Tamassuma saniatigut meeqqanut atuakkiamut maannakkut naqiterneqartumut Tips aamma Lottomit 150.000 kr.-t pissarsisaraagut.

Nuna Fondenimit piviusulersaarusiarnut 250.000 kr.-t ukiup naanerani pissarsisaraagut.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiisa aamma atugarisaasa pitannngorsarnissaannut suliniutiit aningaasaliissutit aamma tapiissutit iluaqutigalugit siuarsarneqarput.

Økonomi

Til stor glæde for vort virke blev det i 2018 besluttet at hæve vores finanslovsbevilling fra 2,5 millioner til 3,5 millioner med start 2019. Disse midler gav os i 2019 mange flere muligheder for at løfte de mange vigtige opgaver, som Lov om Handicaptalsmand sætter rammerne for. Finanslovsbevillingen blev brugt til at afholde de beskrevne aktiviteter samt til administration og lønninger. Det er vigtigt at fremhæve at med disse midler, blev det endelig mulig for Tilioq at rejse ud på kysten. Som alle i Grønland ved, så er det meget dyrt at rejse, og nu fik vi endelig mulighed for at komme ud på kysten og vurdere de forhold, som personer med handicap lever under.

Sponsorater

Derudover modtog vi 150.000,- kr. fra Tips og Lotto til en børnebog, der nu er under tryk.

Fra Nuna Fonden modtog vi ved årets udgang 250.000,- kr. til en dokumentarserie.

Sponsorater og donationer bruges til at gennemføre projekter der fremmer personer med handicaps vilkår og rettigheder.

Tiliutum tapersiinerit

Tiliup 2019-imi tapersiinerit tapersersuinerillu tamaasa unnersi-utigeqai. Aningaasaateqarfinit suliffeqarfinniillu aningaasat aamma Tiliup aaqqissuussinerani paasisitsiniaanerani namm- mineq piumassutsimik suliaqartut inuit innarluutillit inuiaqati- giinni pisinnaatitaaffinik atugassaritneqartunillu siuarsaanar- luni Tiliup suliaqarnerani tamarmik iluaqutaaqaat. Innarluutillit Illersuisuata kikkut tamaasa Kalaallit Nunaanni inuit innarluu- teqartut pisinnaatitaaffinik ilisimasaqalernissamut ikiuuttut qutsavigai.

Støtte til Tilioq

Tilioq sætter stor pris på al den støtte og opbak- ning, vi har modtaget i 2019. Midler fra fonde og virksomheder såvel som frivilligt engagement i Tilioqs arrangementer og kampagner, gør alle en stor forskel for Tilioqs arbejde for at fremme per- soner med handicaps rettigheder og vilkår i sam- fundet. Handicaptalsmanden takker hver og én, som har hjulpet til med at udbrede kendskab til personer med handicaps rettigheder i Grønland.

NunaFonden qujanaq

NunaFonden piviusorsiuersaarutip aallartisarnernut 250.000 kr-nik aningaasalersorpaa. Tiliup Uilu Stories inuit innarluutillit ulluinnarni inuunerannik ajornartorsiutaannillu siunertaqartu- mik tv-kkut aallakaatitassiamik ineriartortinnissaanik suliaq pillugu isumaqatigiissusiorfiginikuuaa. Suliniummi inuit innar- luutillit avatangiisitik qanoq misigsaqarfigineraat minnerun- ngitsumillu inuit innarluutillit avatangiisaannit qanoq misigi- neqartarnersut takutinissaa kissaatigineqarpoq.

Illimagineqarpoq piviulersaarut Tiliup ukiunik tallimanngortor- sionerani takuteqqaarneqassasoq.

Tips og lotto-p tapiissuteqarneranut qujanaq

Tips og lottomit aningaasat meeqqanut atuakkiamik sulinium- mut 150.000 kr.-nik aningasalersuipput. Atuagaq taaguuteqar- poq 'Rosap aqqalua innarluuteqarpoq, 2020-milu saqqummi- salluni.

Tak til NunaFonden

NunaFonden har finansieret opstartsfasen af et dokumentarprojekt med 250.000 kroner. Tilioq har indgået en aftale med Aka Hansen fra Uilu Stories om opgaven med at udvikle et tv-program med et koncept, der har til formål at vise hverdagslivet og dets udfordringer for personer med handicap. Projektet ønsker at udforske, hvordan personer med handicap oplever omverdenen, men ikke mindst også hvordan omverdenen oplever dem.

Dokumentarprojektet forventes at få premiere i anledningen af Tilioqs 5 års jubilæum.

Tak til Tips og lottomidlerne

Tips og lottomidlerne har finansieret et børne- bogsprojekt med 150.000,- kr., Bogen hedder 'Rosas lillebror har et handicap' og udkommer i 2020.

Aningaasaliisartunut suleqatigisartagatsinnullu qujavugut

Tak til sponsorer og samarbejdspartnere

NIIK Nunatsinni inuit innarluutillit kattuffiat // NIIK Grønlandske handicapforeninger

KTK Kalaallit Nunaanni Tusilartut Kattuffiat

ISI Kalaallit Nunaanni tappiitsut isigiarsuttullu peqatigiiffiat

Inooqat Ineriartornikkut akornutilinnut angajoqqaat peqatigiiffiat //

Inooqat Forældreforeningen for udviklingshæmmede

Sugisaaq tarnikkut ajuutillit ilaqutaasalu peqatigiiffiat //

Sugisaaq foreningen for sindslidende og deres pårørende

Peqatigiiffik ingerlariaqqiffik

KNIPK Kalaallit Nunaanni Innarluutillit Piginnaanikitsullu Kattuffiat peqatigiiffiillu:

Asiaat: Innarluutillit peqatigiiffiat "Naapiffik"

Ilulissat: Innarluutillit Peqatigiiffiat "Orpigaq"

Maniitsoq: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Nanortalik: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Sisimiut: Innarluutillit peqatigiiffiat "Puigornanga"

Paamiut: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Nuuk: Innarluutillit Peqatigiiffiat

NunaFonden

Tips og Lottomidlerne

Qeqqata Kommunia

Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit //

Grønlands Råd for Menneskerettigheder

Inuit Pisinnaatitaaffiinnut Institutti // Institut for Menneskerettigheder

Carl Christian Olsen 'Puju'

MIO

Uilu Stories

Sermitsiaq.ag

KNR

Dansk Handicaporganisationer

Nordens Velfærdscenter

Pissassarfik

Kommune Kujalleq

60° North Greenland ApS Qaqortoq water taxi

Nanortallip Atuarfia

Narsarmijini Atuarfik Erinaq

Alluitsup paani Klubbi

Narsap atuarfia

Campus Kujalleq

NIIK-imi siulittaasoq Anders Meilvang Tiliup peqatigiiffinnut isumasioqatigiisitsinerani ataatsimiisitsineranilu peqataavoq.

Anders Meilvang formanden for NIIK til Tilioqs foreningsseminar og konference.

Misilittakkat pingaarutillit

Tilioq ukiuni marlunni maanna ingerlatsereersaq. Ukiumi qaa-ngiuttumi innuttaasut peqatigiiffillu tatiginninnerminnik taku-titsinerat tulluusimaarutigaarput maniguullutalu. Innuttaasut peqatigiiffiillu ajornartorsiutit iluatsitsinerillu pillugit amman-gippata suliasagut suliarisinnaangilagut. Suleqatigiilluar-neq ammanerujussuarlu pillugit qujavugut. Tamanna 2019-imi misilittagarilikkatsinnut pingaaruteqartunut tunngaviuvoq.

Tilioq innuttaasunit saaffigineqartarujussuuvoq. Inunnit innarluutilinnit ilaqaannillu. Tatiginninneq uagutsinnut taku-titarsi pillugu qujamasuppugut. Saaffiginnissutitigit ilimasalik-kat sulinitinni sammiviliisussaapput. Ukioq manna saaffigin-nissuterpassuarni tigusatsinni pineqarput tarnikkut innarluutil-lit aamma meeqqanut, inuusuttunut inersimasunullu tarnikkut innarluutilinnut ikiuisarnerup amigaateqarnera. Tusartarparput misissuinerit sivisuallaartartut, innuttaasut angerlarsimavissaa-rutsittussangorlugit angerlartinneqartartut, oqartussanit ikiui-soqarneq ajortoq paasinnittoqartarnanilu, aammali innuttaa-sumit innuttaasumut. Oqartussat eqqortut ikiusinnaanerat annikippallaarpoq, aamma inuit tarnikkut innarluutillit pillugit isummat pigiliutiinnakkat oqallisigeqqusaannginnerilu amer-lavallaarput. Taakkku innuttaasuupput ajortiasut ikiorneqar-tariaqartut tapersorneqartariaqartullu.

Vigtige erfaringer

Tilioq er nu en institution med to år bag sig. Igen i år er vi beærede og ydmyge over den store tiltro og tillid, som borgere og foreninger har vist os. Uden disse borgeres samt foreningers åbenhed for at dele deres udfordringer såvel som succeser kunne vi ikke udføre vores arbejde. Vi takker for det gode samarbejde og den store åbenhed. Den er grund-pillen i de vigtige erfaringer, vi har gjort os i 2019.

Tilioq modtager mange henvendelser fra borgere. Både fra personer med handicap og deres pårøren-de. Vi er taknemmelige for den tiltro, I viser os. Den viden, vi får igennem henvendelserne, er en rette-snor for vores arbejde. I år har vi modtaget mange henvendelser, som har omhandlet psykiske handi-caps og manglen på hjælp til børn, unge og voksne med et psykisk handicap. Vi hører om udredninger, der tager al for lang tid, om at borgere bliver ud-skrevet til hjemløshed og mangel på hjælp og for-ståelse både fra myndighedernes side, men også fra borger til borger. Der er for lidt hjælp at hente hos de rette myndigheder, og der er for mange for-domme og tabuer omkring personer med psykiske handicap. Dette er en gruppe sårbare borgere, der fortjener hjælp og støtte.

Tilioq Kommune Kujallermut paasiassiorluni 2019-imi siuller-meerluni angalavoq. Tassani inunnut innarluutillinnut ilaqu-taannullu pissutsit ilinniarfigeqaagut. Tiliup angalanermi tassani misilittagaligaa pingaarutilik tassaavoq utoqqalinerlut atatillugu innarluuteqarneq isiginiarneqanngitsorujussuusoq. Utoqqartagut ajornartorsiutigilikkatik pillugit naammagittaalliorneq ajorput nipituuliortaratillu, assersuutigalugu angerlarsimaffimmut majuartarfeqannginnera illoqarfinniluunnit mikisuni kikkut tamarmik atorsinnaasaannik assartuuteqannginnera pillugu.

Peqataatitsineq 2019-imi sammineqartuuvooq pingaarutilik. Peqataatitsisarneq ukiumi tassani innarluutillit sapaatik akunneranni sammineqarpoq minnerunngitsumillu Tiliup ukiumoortumik ataatsimiititsinerani. Tamassuma sammineqarnera nuannaarutigaarput, ukioq mannami aammaarluta nassuertigisariaqalernikuuarput inuit innarluutillit pillugit isummat pigiliutiinnakkat amerlasut. Inuillu innarluutillit innarluutertik oqallisigineqqusaaanngitsutut isigigaat. Innarluutillit pillugit lsumaqaatigiisummi pisinnatitaaffiit pillugit ilisimasaqarnissaq paasisitsiniaanissarlut pisariaqartinneqarput, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffeqarnissartik piumasaaqaatigisinnaaniassammasuk, aammali sumiluunniit inunngorsimagutta, suiassuseqarutata, atoqatigeeriaaseqarsinnaanerput innarluuteqarsinnaanerruppalluunniit tamatta inuusugut pisinnaatitaaffigisatsitut sammineqarnerulernissaa. Inuiaqatigiinni peqataatitsineq (atugasaritinnegartut eqqortut atorlugit) isummat pigiliutiinnakkut taakku suujunnaarsittarpaat, neriuppugullu sammisaaq pingaaruteqartoq taanna suli isiginiarneqassasoq.

Tilioq nunat inoqqaavi innarluuteqarnerlu sammillugit ataatsimiinnermi 2019-imi peqataavoq. Ataatsimiinnermi tassani peqataaneq Tiliumut ilinniarfiusorujussuuvooq. Tassani misilittagarpassuarnik pissarsisoqarsinnaavoq. Nunat inoqqaavi allat atugarisatigut assigisorujusuuagut. Pissutsit ilaquariinni anner-tuumik atassuteqarluta ataatsimooruteqarlutalu uagutsinnut inuiaqatigiittut tapinnerulersitsisut, aammali ajornartorsiuterpassuagut assigiipput, assersuutigalugu inuit inunnik innarluutillinnik sullissisut innarluuteqartullu akornanni kulturikkut oqaatsitigullu aporfissat. Tamassuma saniatigut, nunat inoqqaavi allat assigalugit, nunap pissusaa pillugu illoqarfissuarmiikkaluarutta nunaqarfimmiikkaluaruttaluunniit nanunami tamarmi assigiinnik neqerooruteqarnissap qulakkeernissaanik ajornakusoortitsineq. Misilittagaq pingaarutilik tassaavoq aaq-qiiissutit taakku nunatsinnullu naleqqusarnisaannut ilinniarfiginerussagigut.

Tilioq tog i 2019 på sin første orienteringsrejse til Kommune Kujalleq. Her lærte vi meget omkring personer med handicap og deres pårørendes forhold. En vigtig erfaring, Tilioq gjorde sig på denne tur, var, at aldersrelaterede handicap er et område, som er stærkt overset. Vores ældre brokker sig ikke og råber ikke højt om de udfordringer, de møder. For eksempel om at der er trapper ind til deres hjem eller at der ikke er offentlig transport i små byer. Aldersrelaterede handicap kan lede til ensomhed og forringet livskvalitet, og det liv kan vi ikke byde vores ældre.

Inklusion har været et vigtigt tema for 2019. Inklusion var temaet for årets handicapuge og ikke mindst for Tilioqs årlige konference. Vi er glade for dette fokus, for igen i år har vi måttet erkende, at der er mange fordomme om personer med handicap. Og mange personer med handicap ser deres handicap som et tabu. Der er brug for viden og oplysning om rettighederne i handicapkonventionen, så personer med handicap kan kræve deres ret, men også for at øge fokus på, at vi alle er mennesker med rettigheder, lige meget hvor vi er født, hvilket køn, seksualitet eller handicap, vi må have. Inklusion i samfundet (på de rette vilkår) er med til at nedbryde disse fordomme, og vi håber, at der fortsat vil være fokus på dette vigtige tema.

I 2019 deltog Tilioq i en konference med fokus på oprindelige folk og handicap. Deltagelsen i denne konference var meget lærerig for Tilioq. Der er mange erfaringer at hente herfra. Vi har meget til fælles med andre oprindelige folk. Både ting, der gør os til et stærkt folk med stærke familie- og fællesskabsbånd, men vi deler også mange udfordringer, f.eks. kulturelle og sproglige barrierer mellem de, som udøver en service til personer med handicap og de, der har et handicap. Derudover har vi, i lighed med andre oprindelige folk, også nogle geografiske udfordringer, der gør det svært at sikre, at alle i landet får de samme tilbud, ligegyldigt om de bor i en storby eller en bygd. En vigtig erfaring er, at vi i højere grad skal lære af disse løsninger og tilpasse dem til vores land.

Inassuteqaatit tamanut tunngasut Generelle anbefalinger

2019-imi misilittagarilikkagut tunngavigalugit arlalinnik inassuteqaasiornikuvugut. Taakku tamassinnut Kalaallit Nunaata inuttasuinut, ikorfartuisuuguit, kommunimi pisortaaneruguit Naalakkersuisuuguilluunniit inunnut innarluutilinnut inuuffigissallugu pitsaanerulersitserusuttunut tunngatinneqarput. Immikkut tamatta allanngortitsisinnaavugut.

Najukkani nunamilu tamarmi ersinngitsunik tarnikkullu innarluutillit pisinnaatitaaffigisaminnik ikiorneqarnissaat qulakkeerniarlugu suliniuteqartoqassaaq. Innuttaasut taakku atorfissaqartitaminnik suliamik ilisimasaqartunit ikiorneqarnissaat kommuninit aamma Namminersorlutik Oqartussanit taperseerseqarnissaat pisariaqartinneqarpoq. Misissuinerit sukkanerusumik ingerlanneqartassapput aamma peqqinnissaqarfiup isumaginninnermilu oqartussat akornanni ataqatigiissakkamik suliniuteqarnissaq pisariaqartinneqarpoq.

Tamassuma saniatigut inunnik innarluutilinnik isiginnittariaaserput inuiaqatigiittut suliarissavarput. Innarluuteqarneq pillugu amerlasuunik pigiliutiinnakkanik isumaqartoqarpoq oqallisigeqqusaasooqaranilu. Isummat pigiliutiinnakkut oqallisigeqqusaannginnerillu inuit innarluutillit ullut tamaasa malugisarpaat. Pingaartumik inuit ersinngitsunik tarnikkullu innarluutillit taamatut pigiliutiinnakkanik isummerfigineqartarput. Ilummut avammullu isigissaagut. Innuttaasooq innarluutilik naapikkukku nammineq pitsaaneruserumik qanoq iliorsinnaavunga, aammali nuna tamakkerlugu paasisitsiniaaneq siusarniarlugu ataatsimoorluta qanoq sulisinnaavugut.

Utoqqaat utoqqalinermut tunngasunik innarluutillit isiginiarneqarnerunissaannik pisariaqartitsisoqarpoq, nuna tamakkerlugu najukkanilu. Innarluutaannut naleqqussakkanik atugassaqarlutik ineqarnissaasa qulakkeerneqarnissaanut tunngatillugu inuunerisalu pitsaassuseqarnissaat qulakkeerneqarnissaanut tunngatillugu ujartuilluni suliaqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Taakku allanik peqateqarnermi peqataatinnissaannik qulakkeernittitsisunik isumaginninnermi neqeroorutit pisariaqartinneqarput.

Inuit innarluutillit peqataatinnissaannut isiginiarneqarnerunissaat pisariaqartipparput. Peqataatitsineq inuiaqatigiinni immikkoortuni tamani, inuunermi inuillu innarluutillit piumasaat tunngavigalugit ingerlanneqassaaq. Tamanna ilaatigut suliffeqarnermi, ilinniartitaanermi, kulturikkut sunngiffimmilu sammisassaqartitsinerni peqataatsinermik isumaqarpoq. Inuit amerlanerit suliffeqarfinni kivitseqataasinnaapput, atuarfimmi ilikkagaqarmerissaagut, inuiaqatigiittullu isummat pigiliutiinnakut suujunnaarsissallugit.

På baggrund af de erfaringer, vi har gjort os i 2019, har vi lavet en række anbefalinger. Disse er rettet til alle jer, der vil gøre Grønland til et bedre sted for personer med handicap, om du er menigmand, støtteperson, kommunaldirektør eller Naalakkersuisooq. Vi kan alle gøre en forskel på hver vores måde.

Både på lokalt og nationalt plan skal der arbejdes på at sikre, at personer med usynlige og psykiske handicaps får den hjælp, de har ret til. Der er brug for mere støtte både i kommunerne og selvstyret, for at denne gruppe borgere får den professionelle hjælp, de har brug for. Udredninger skal gå hurtigere, og der er brug for en koordineret indsats mellem sundhedsvæsenet og de sociale myndigheder.

Derudover skal vi som befolkning arbejde på vores syn på personer med handicap. Der findes mange fordomme og tabuer om det at have et handicap. Og de fordomme og tabuer møder personer med handicap hver eneste dag. Specielt personer, der har usynlige og psykiske handicaps, er udsatte for denne type fordomme. Vi skal se både indad og udad. Hvad kan jeg selv gøre bedre, når jeg møder en medborger med et handicap, men også hvordan kan vi sammen arbejde for at fremme oplysning på landsplan.

Der er behov for et større fokus på ældre, som lever med et alderdomsrelateret handicap, både nationalt og lokalt. Der er behov for at lave opsøgende arbejde i forhold til at sikre, at de bor under forhold, der er tilpasset deres handicaps og for at sikre deres livskvalitet. Der er her behov for sociale tilbud, der sikrer, at denne gruppe kan indgå i fællesskaber med andre.

Vi har brug for et større fokus på inklusion af personer med handicap. Inklusionen skal foregå i alle dele af samfundet, livet og på personer med handicaps præmisser. Hvilket blandt andet betyder inklusion på arbejdsmarkedet, uddannelsesområdet, i kultur og fritidsaktiviteter. Vi vil alle få gavn af et større fokus på inklusion. Der vil være flere hændelser til at løfte på arbejdsmarkedet, vi vil lære mere i en mangfoldig skole, og vi vil som befolkning få nedbrudt vores fordomme.

Nunatut inuiaqatigiittullu nunani allani nunat inoqqaavisa pitsaasunik misilittagaqalersimanerat ilinnarfigissavarput. Pingaartumik innarluutillit pillugit suliaqarnermi msilittakkat taakku ilinnarfigisinnaavagut, tassa nunatsinni isumaginninneq nutaapajaajummat nunani taakkunani nutaaliorluni aaqqiissutit misissornissaat nunatsinnilu pissutsinut naleqqusarnerat pissarsiviulluassaaq.

Inassuteqaatit taakku ukiup ingerlanerani misilittagarilikkatsinnit pingaarnernit tigulaagaapput taamaammallu Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit atugarisaat pitsanngortinniarlugit qanoq iliorsinnaanitsinnut tamakiisuunatik. Taamaammatt kikkut tamaasa kaammattorusuppagut Kommune Kujallermut angalanermi nalunaarusiarput atuaqqullugu. Nalunaarusiami tassani immikkoortumi ajornartorsiutit pillugit uani ilangussinnaasatsinnit amerlanernik arlalissuarnik inassuteqaateqarpugut. Angalanermi nalunaarusiarput uani atuaruk tilioq.gl.

Vi skal som land og befolkning lære af de gode erfaringer, som andre lande med oprindelig befolkning har gjort sig. Specielt på handicapområdet kan vi lære af disse erfaringer, da det er et relativt nyt socialområde her i landet, så det vil være frugtbart at kigge på innovative løsninger fra disse lande og tilpasse dem vores kontekst.

Disse anbefalinger er et udpluk af de vigtigste erfaringer, vi har gjort os i løbet af året, og de er derfor ikke udtømmende for, hvad der kan gøres for at forbedre vilkårene for personer med handicap i Grønland. Vi vil derfor opfordre alle til at læse vores rejserapport fra Kommune Kujalleq. Denne rapport har en lang række anbefalinger, der når rundt om flere problemstillinger på området, end vi har kunne medtage her. Læs vores rejserapport på tilioq.gl.

Utoqqaat utoqqanngornermi innarluuteqalersartut eqqumaffigineqarnerunissaat pisariaqarpoq. Der er behov for fokus på ældre som lever med aldersrelaterede handicap.

Ukioq aggersoq

Ukioq 2020 ukiuussaaq pisoqarfioqisoq soqutiginarorpasuar-nik misissuiffiususaaq suliniuteqarfiusussarlu. Tiliup ingerlatsi-neri tamarmik taaneqarsinnaanngillat, Tiliumiilli 2020-mi sunik ilimagisaqarsinnaanissinnik uani naatsumik tigulaarivugut.

Suliffeqarnermik suliniummi 'Kikkut Tamarmik Tapersiinnaap-put' Qeqqata Kommunalu suleqatigiilluta suliniummi inuit innarluutillit suliffeqarfinni qanoq annertutigisumik tapersiis-inaanerat sammillugu videokkut paasisitsiniaaneq januarimi saqqummertissavarput. Paasisitsiniaanermi tassani innuttaasut sulisitsisullu iluatsitsinermik oqaluttuat pivusut takutillugit isumaat takutinneqassaaq. Paasisitsiniaaneq innuttaasunut, sulisitsisunut sulianillu suliarinnittartunut tunngasunk paasisit-siniaanermi atortunik upernaamut malitseqartinneqassaaq.

Tilioq nalunaarusianik pingaarutilinnik marlunnik 2020-mi saqqummersitsissaaq. Aappaani innuttaasunit saaffiginnissuti-nik Tiliup ukiuni siulllarni tigusimasaanik nalilesuineruvoq. Nalilersuinermi tassani ajornartorsiutit suut innuttaasut innar-luutillit misigisimasaat sunilu ikiuinissamik ilitsuinnissamillu amigaateqartoqarnerisq paasisutissiinermut tapersiissaaq.

Tilioq 2020-mi upernaap ingerlanerani Qaanaami inuit innar-luutillit ajornartorsiutaannik atugassaritinneqartunillu qulaaja-aniarluni paasisassarsiorluni angalassaaq, tamanna paasisas-sarsiorluni angalanerit aappassaraat. Paasisassarsiorluni anga-laneq Avannaata Kommunianut inassuteqaatinik arlalinnik imaqartumik angalanermit nalunaarusiamik kiguneqassaaq.

Tiliup iluatsinnini ukiamut ingerlateqqissavaa, tassa innarluutil-lit peqatigiiffiitut isumasioqatigiissitsissaaq aamma inuit innar-luutillit atugassarisaat pisinnaatitaaffiilu sammillugit nunatsin-ni tamaneersunik ataatsimisitsissalluni. Aaqqissuussinerit taak-ku peqatigiiffiit, oqartussat soqutigisaqartullu suliamut attum-massuteqartut allat akimorlugit ineriartortitsinermut oqaloqa-tigiinnermullu tapersiissaaq. Ataatsimiinnermi suna sammine-qassanersoq Tiliup nittartaani tilioq.gl-imi malinnaavigisin-naavarsi.

Året der kommer

Året 2020 bliver et begivenhedsrigt år, som byder på mange interessante undersøgelser og projekter. Det er ikke muligt at nævne alle Tilioqs aktiviteter, men her er et kort udpluk af, hvad I kan forvente af Tilioq i 2020.

Arbejdsmarkedsprojektet 'Alle Kan Bidrage', der er et samarbejdsprojekt med Qeqqata Kommunia, vil i januar lancere en videokampagne for at sætte fo-kus på, hvor meget personer med handicap kan bidrage med på arbejdsmarkedet. Denne kam-pagne skal oplyse befolkningen og arbejdsgivernes holdninger ved at vise succeshistorier fra det virke-lige liv. Kampagnen vil i foråret blive fulgt af infor-mationsmateriale målrettet borgere, arbejdsgivere og sagsbehandlere.

I 2020 vil Tilioq udgive to vigtige rapporter. Den ene er en analyse af de borgerhenvendelser, Tilioq har fået i løbet af sine første år. Denne analyse vil være med til at belyse, hvilke problematikker, borgere med handicap oplever, og hvor der mangler hjælp og vejledning. Derudover vil Tilioq udgive en under-søgelse af befolkningens holdninger til personer med handicap. Undersøgelsen udarbejdes i samar-bejde med Ilisimatusarfik.

Tilioq vil i løbet af foråret 2020 tage på sin anden orienteringsrejse for at afdække udfordringer og vil-kår for personer med handicap i Qaanaaq. Oriente-ringsrejsen vil udmunde i en rejserapport med en række anbefalinger til Avannaata Kommunia.

I efteråret vil Tilioq gentage sin succes og afholde et foreningsseminar for handicapforeningerne samt en national konference med fokus på personer med handicaps vilkår og rettigheder. Disse arrange-menter vil være med til at skabe udvikling og dialog på tværs af foreninger, myndigheder og andre rele-vante interessenter. I kan følge med i, hvad temaet for konferencen bliver på Tilioqs hjemmeside tilioq.gl.

Inuit innarluutillit illersuisuat suleqatissanik pitsaasunik attaveqaatin-illu 2019-mi pilersitsiortornini 2020-mi ingerlatiinnassavaa, aajuna NIIK-imi siulittaasoq Anders Meilvang Washington D.C-imi peqatigigaa. Handicaptalsmanden vil fortsat arbejde for at skabe værdifulde samarbejder og netværk i 2020 ligesom hun gjorde i 2019. Her ses hun i Washington D.C. med Anders Meilvang formand for NIIK.

Tiliup allatseqarfia

Tiliup allatseqarfia Sisimiuniippoq.

Paninnguaq Fleischer Lyberth paasissutissiisartutut sulisutut atorfimminit ulloq 1. Aprili 2019 soraarpoq. 2019-imi Majip naanerani Elisa Boassen overassistentitut atorfimminit soraarpoq. Drude Daverkosen 2019-ip naanerani atornitsinneqarpoq, 2020-milu januarimi Tiliumi atorfimmini aallartilluni.

Christina Johnsen – Innarluutillit Illersuisuat

Innarluutillit Illersuisuat Christina Johnsen Aalborg Universiteti-
mi inatsisilerituutut ilinniarnikuuvoq tamassumalu saniatigut
aamma politiitut ilinniarnikuulluni, politiinilu 1994-imiit 2013-ip
tungaanut atorfeqarnikuulluni. Christina inatsisilerituutut ilinni-
arnermi kingorna kredsdommeritut sulinikuuvoq, tamassumalu
kingorna Qeqqata Kommuniani inatsisilerinermi siunnersortitut
eqqartuussivinnilu illersuisutut sulinikuulluni. Christina piffis-
samut ukiunut pingasunut 31. oktobari 2020 tungaanut atorfi-
nitsinneqarnikuuvoq sulili ukiunut pingasunut sivitsuinissamik
periarfissaqarluni.

Anna Ida H Jonsson – Suliniuteqarnermi sulisoq

Anna Ida Roskilde Universitetimit nunani tamani ineriartortitsi-
nernik misissuinermi psykologitullu kandidatiuvoq. Anna Ida
Danmarkimi Operation Dagsværkimi aamma Mellempfolkelig
Samvirkemi sulinikuuvoq. Anna Ida aamma ilikkagaqartarnermi
allannguinermilu suliaqarnerit sammillugit piumassutsiminik
sulingaatsiarnikuuvoq. Anna Idap Tiliumi suliassai pingaarnerit
tassaaput suliniutinik ineriartortitsinermillu suliaqarneq politik-
kikkullu illersuisuulluni.

Oline Inuusuttoq Olsen – Paasissutissiisartog

Oline Ilimmarfimmi Tusagassiormik Ilisimatusarfimmi ilin-
niarnikuuvoq. Oline KNR-ip nutaarsiassaqaqartitsiviani nutaarsias-
sanik tusagassiortutut sulinikuuvoq aammalu KNR Avannaani
redaktionssekretæritut sulinikuulluni. Aamma Innuusstissarsi-
ormermut, Aatsitassaqaqarnermut Suliffeqaqarnermullu Naalakker-
suisoqarfimmi tusagaassiisarnermi sulisutut sulinikuuvoq.

Tilioqs sekretariat

Tilioqs sekretariat har til huse i Sisimiut.

D. 31. januar 2019 fratrådte Paninnguaq Fleischer Lyberth sin stilling som Informationsmedarbejder. Oline Inuusuttoq Olsen i Tilioq d. 1. april 2019. I udgangen af maj 2019 fratrådte Elisa Boassen stillingen som overassistent. Drude Daverkosen blev ansat i slutningen af 2019 og tiltrådte sin stilling i Tilioq i januar 2020.

Christina Johnsen – Handicaptalsmand

Handicaptalsmanden Christina Johnsen er uddannet jurist fra Aalborg Universitet og har derudover også en politiuddannelse og har været ansat ved politiet fra 1994 til 2013. Christina har efter sin jura-uddannelse arbejdet som kredsdommer og herefter som juridisk konsulent ved Qeqqata Kommunia og som offentlig forsvarer ved domstolene. Christina er udnævnt for en treårig periode indtil 31. oktober 2020, men med mulighed for forlængelse i en treårig periode mere.

Anna Ida H Jonsson – Projektmedarbejder

Anna Ida har en kandidatgrad inden for internationale udviklingsstudier og psykologi fra Roskilde Universitet. Anna Ida har arbejdet for Operation Dagsværk og Mellempfolkelig Samvirke i Danmark. Desuden har Anna Ida lavet en del frivilligt arbejde med fokus på læring- og forandringsprocesser. Anna Idas primære opgaver i Tilioq er projekt- og udviklingsarbejde samt politisk fortalervirksomhed.

Oline Inuusuttoq Olsen – Informationsmedarbejder

Oline er uddannet fra Institut for Journalistik på Ilimmarfik. Oline har arbejdet som nyhedsjournalist i KNRs nyhedsafdeling og fungeret som redaktionssekretær i KNR Avannaana. Desuden har hun arbejdet som informationsmedarbejder i Departement for Erhverv, Råstoffer og Arbejdsmarked. Hun har været

Sisimiut TV-mi tv-mi tusagassiortutut kingusinnerusukkullu Sermitsiami freelancerinikuvoq avisiimilu tusagassiuutinut nalunaarutunik, Tiliup nittartagaanik internertimilu inuit attaveqarfigisatagaanni nutarterisarnermik suliaqartarpoq kiisalu suliassanik pilersaarusiortarnermilu allatseqarfimmilu suliassanik tamanik suliaqartarluni. Olinep saaffiginnissutit suleqatigiit sinneri peqatigalugit tigusartakkatta ilarujussui aamma akisarpai.

Drude Daverkosen – Nalilersuinermi suliniuteqarnermilu sulisoq

Drude Københavns Universitetimit Upperisarsiornermi sociologit kandidatiuvoq. Drude Danmarkimi Nunanut Allamiunut Inuiaqatigiinnullu Peqataatitsilermut Minsiteriaqarfimmi paasisutissat amerlassusaannik pitsaassusaannillu nalilersuisarnermik suliaqarnikuvoq. Aamma Danmarkimi ineriartortitsivimmi Global Aktion piginnaatitaaffiit tunngavigalugit sulinermik ukiuni arlalinni misilittagaqarpoq.

Drudep Tiliumi suliassai pingaarnerit tassaapput paasisutissanik Tiliup sulineranut tunngasunik sularinnittarneq nalunaarusiortarnerlu aamma Tiliup suliniuterpassuini allaffissornermilu suliassanik suliaqartarpoq.

TV journalist i Sisimiut TV og senere været freelancer og avisjournalist i Sermitsiaq. Som informationsmedarbejder står hun for pressemeddelelser, opdatering af Tilioqs hjemmeside og sociale medier med nyheder samt indgår i planlægning af opgaver og generelle sekretariatsopgaver. Oline besvarer også en stor del af de henvendelser, vi får sammen med resten af teamet.

Drude Daverkosen – Analyse- og projektmedarbejder

Drude har en kandidatgrad i Religionssociologi fra Københavns Universitet. Drude har arbejdet med analyser af kvantitativ og kvalitativ data i Udlændinge- og Integrationsministeriets departement i Danmark. Desuden har hun flere års erfaring med rettighedsbaseret arbejde fra den danske udviklingsorganisation Global Aktion.

Drudes primære arbejdsopgaver hos Tilioq er at behandle og rapportere på data relevant for Tilioqs arbejde og desuden indgå i Tilioqs mange projekter og administrative opgaver.

TILIOQ

UKIUMOORTUMIK NALUNAARUSIAQ 2019 ÅRSBERETNING 2019